

1997

4 januari	1997	Elshof is een breed vertakte familie
11 januari	1997	'Meestershuus' maar zonder een eigen school in Varssel
18 januari	1997	Het verhaal van Bertram Korts Hoftijzer
25 januari	1997	De Veldpape uit Beltrum uniek museumstuk
1 februari	1997	Wansing: van koopman tot koster
8 februari	1997	Pastorie Bekveld al eeuwen in boerenhand
15 februari	1997	Het raadsel rond Bertam Corts is opgelost
22 februari	1997	Lange armen van vader Prinsen
1 maart	1997	Familie Looman verbonden met boerderij 't Park
8 maart	1997	Geurtsen: smeden en klompenmakers
15 maart	1997	Familie Willemsen boer-af door landbopuwcrisis
22 maart	1997	De Roenhorsten en het geheim van de Weppel
29 maart	1997	Twee takken Bulsink in Dinxperse Heurne
5 april	1997	Rond Tomesen en de Wijnbergse Tol
12 april	1997	Rond Tomesen en de Wijnbergse Tol (2)
19 april	1997	Familie Somsem plant linde in IJzerlo

26 april	1997	Katholieke Duitsers en Friezen in Bredevoort
3 mei	1997	Wever uit Meddo stamvader van Luiting
10 mei	1997	Ruesink: boomstam met losse takken
17 mei	1997	Veerbeek: een familie op de grens
24 mei	1997	Messink en Prinsen: boekenpioniers van Aalten
31 mei	1997	Thuis: van moordenaar tot pastoor
7 juni	1997	Langeler: al vijf eeuwen horecabloed
14 juni	1997	Rave: een oude Westfaalse patriciërsfamilie
21 juni	1997	Balink: boeren, boden en herbergier
28 juni	1997	Ten Dam, leer, manufacturen, hoorn en kammen
5 juli	1997	Naam IJzerlo is goed voor een boekje

rubriek over boerderij- en familienamen
door Henk Harmsen
suggesties en aanvullingen 0543 472603

In de Kilderse kerk van Sint Jan werd in 1988 het kind gedoopt van een Amerikaanse militair, die in Duitsland gelegerd was. Dit gebeurde boven dezelfde doopvont, als waar in 1906 de overgrootvader Jan Elshof het doopsel kreeg. De Amerikanen zijn in de stamboom van Elshof met diverse takken vertegenwoordigd. De Kildernaren Huub Elshof en Rikie Thijssen-Elshof brengen Amerikaanse, Duitse en Nederlandse naamgenoten samen met het doel ooit een groot familieboek uit te brengen.

De bakermat van Elshof is Groessen bij Duiven, waar Henricus Elshoff in 1663 huwde met Geertie Sweekhorst. Huub Elshof vond in rechterlijke archieven ook al een Bernd ten Elzhoff in 1610, maar weet niet hoe die zich tot Henricus verhoudt. Wel is bekend dat Bernd kerkmeester van Groessen was en een zoon had die Evert heette.

Henricus' kleinzoon Bernardus woonde in Angerlo. Via Dichteren en de Wehlse buurtschap Meerbroek komen de Elshofs (inmiddels dus met één f) naar Kilder. Ene Petrus Elshof vestigde zich als boer aan de Braamtseweg 5, waar nu de nazaten Kraaijevanger wonen. Takken kwamen indertijd ook terecht in Brummen, Didam

Elshof is een breed vertakte familie

♦ Op de plaats van de boerderij van Kraaijevanger aan de Braamtseweg in Kilder stond eens het huis van stamvader Peter Elshof. (Foto Jan van den Brink)

en Rotterdam. Een broer van Petrus, Cornelis, kwam ook naar Kilder, maar heeft hier nu geen nazaten meer, wel in Eibergen en Beltrum. Waarschijnlijk waren Petrus en Cornelis samen knecht in Doornenburg. Petrus had zes zonen, die staan voor zes takken. -Gradus bleef op het oudershuis

aan de Braamtseweg. Zijn zoon, de kleine Piet (opa van Huub) woonde verderop aan de Braamtseweg, waar later het bouwbedrijf Elshof ontstond; -Theodorus, wiens zoon Peter Elshof bekend was als vrachtrijder met paarden en als fiere schutterijcommandant, bijgenaamd 'Von Hindenburg', de opa van Ri-

kie Thijssen-Elshof; -Bernardus, bijgenaamd 'baardje' vanwege zijn witte baard, woonde in het Wehlse Broek; -de tweeling Johannes en Wilhelmus, die naar Warbeyen bij Kleve trok -Antonius die een Zevenaarse tak stichtte. Al op twaalfjarige leeftijd begon

bloembinder Huub Elshof aan zijn stamboom. Tweemaal bezocht hij Amerika, waar twee ooms woonden. Ook heeft hij contact gekregen met andere takken in Amerika, waarvan ginds inmiddels al veel was uitgezocht. De telefoonboekmethode leverde heel wat naamgenoten in Nederland op. Veel medewerking kreeg

Elshof ook van Liemers-streekarchivaris Giesen. In dikke dossiers bergt de Kildernaar enorm veel gegevens, maar hij zoekt stug verder naar oude bidprentjes, foto's, aktes en advertenties.

Emigranten

De familienaam komt al in 1200 voor in het archief van het klooster Bethlehem bij Doetinchem met Johanne de Elshoven. En in 1581 treffen we in het archief van Huis Bergh ene Evert then Elshoff aan. Of het directe verwanten betreft is niet bekend. Ook bestaat er een familiewapen, dat drie bomen (elzen?) toont onder een helmteken.

In Groessen herinnert de boerderij 'den Elshof' aan de Molenstraat nog aan de herkomst van de familie. In Duiven is de Elshof-passagie gebouwd op voormalige gronden van de Elshofs. Ook wordt daar jaarlijks een Elshoffloop gehouden.

Danslustig

In de Sallandse gemeente Wijhe ligt een buurtschap Elshof, waar de familienaam ook voorkomt. Met hen en de vroegere naamdraggers in Enschede, Delft, Gaanderen, Huissen en Rotterdam zijn echter geen familierelaties bekend; in Neede komt nog de naam Ten Elshof voor.

De Elshofs zijn van oorsprong boeren, maar ze zochten later emplooi in o.a. bouw, transport, horeca en winkelnering. Een opvallende eigenschap is, dat ze tot hoge leeftijd goed kunnen dansen en feestvieren. Geen dans wordt overgeslagen. Er was zelfs een oudere telg die op dansavonden speciaal een reserveoverhemd meebracht. Voor het geval hij erg bezweet raakte...

9-D 4/1-1997

3319

'Meestershuus' maar zonder een eigen school in Varssel

rubriek over boerderij- en familiesamen door Henk Harmen
suggeties en aanvullingen
0543 472603

VARSEL - In het fraaie boerenland van Varssel aan de Antinkweg staat een boerderijtje met het opschrift 't Meestershuus. Merkwaardigerwijs is nergens een school te bekennen. Bewoner Theet Teunissen (85) wijst door het raam over de besneeuwde landerijen richting buurman. Ginds, kort bij het huis van dokter Dijkstra, voorheen Scholten, zou volgens zijn opa ooit een schooltje hebben gestaan. Over de schoolmeester is niets bekend. Toch zouden Theet en Gerritjen Teunissen niets liever dan achterhalen hoe dat met die onderwijzer zat, die kenelijk het Meestershuus bewoonde.

Volgens de Hengelose oudheidvorser T. Roenhorst is van de school alleen bekend dat die er rond 1850 nog gestaan moet hebben. Er is nooit over gepubliceerd. De bestaande stamboom van de bewoners gaat terug op ene Teunis Teunissen, gehuwd met Henders Schieven waarschijnlijk rond 1820. In mannelijk lijn gaat het verder via Hendrik Jan (1824-1898), die in 1856 met Dina Scholten trouwde, en Antoon (1860-1935), die in 1883 echtgenoot werd van Tonia Kremer. Vervolgens is weer Hendrik Jan de opvolger (geb. 1884) met Johanna Willemina Bulten uit Ambt Doetinchem als vrouw en tot slot Antonius Johannes, die merkwaardigerwijs niet als Toon maar Theet door het leven gaat en met Gerritjen Lammers (76) is getrouwd.

Bij Wortels over de naam Willemsen in Oud-Zevenaar op 28 december was een verkeerde foto geplaatst. De bakermat van de familie Willemsen aan de Oliemolen 2 in Ooy is een oud fraai oud dijkboerderijtje met rieten dak, niet de bungelow die de foto van Ron Nagtzaam te zien gaf.

boerderijtje Lombok onder landgoed 't Zelle. Dat is later een tijdlang pannekoekhuis geweest. Ook herinnert hij zich Frederik Teunissen, de broer van zijn opa, die naar Brummen trok en later in de Heuven bij Zutphen groentendoer was. „We reden er met de tram van De Graafschap vanuit Hengelo naar toe”. Ook weet hij nog dat bij ome Hendrik Bulten, die kort in de buurt woonde, brood werd gebakken in een bakoven. „Wegingen dan met het deeg daarheen en haalden later de broden op.” In mannelijk lijn is de naam Teunissen in Varssel op Theet na verdwenen. Theet reed vroeger de melkwagen voor de zuivelfabrieken bij de Wiersse, in Ruurlo. Vorden en Hengelo. Zo'n twintig jaar geleden stopte hij met boeren en verkocht zijn verspreid liggende gronden aan de ruilverkaveling. Buren verhardden in 1958 op eigen kosten de bar modderige Antinkweg, samen met mulder Lebbink, die er ook wel belang bij had om bij de boeren te kunnen komen. De boerderij is allengs verbouwd tot dubbele woning. In het voorjaar gaan Jan en Toos Wormgoor, schoonzoon en dochter, beginnen met een minicamping. Op de vroegere boerendeel worden momenteel de voorzieningen voor de toekomstige gasten aangelegd.

♦ Theet Teunissen voor 't Meestershuus met een fraaie melkbus waarop te zien is hoe de boerderij vroeger uitzag. (Foto Hans Groene)

ADVERTENTIE

Sprinter

ARNHEM

Aktie skiset Blizzard CR21
incl. Tyrolia 650 D binding
compleet gemonteerd
normaal 527,-
NU **249.-**

Aktie skiset Rossignol V5k
incl. Flossignol FD7 binding
compleet gemonteerd
normaal 477,-
NU **399.-**

AKTIE

Ski-service/verhuur
waxen en slijpen
NU **27.50**

DE GOEDKOPPESTE EN GROOTSTE 2500 M² WINTERSPORT TOTAAL

Amsterdamseweg 107 - Arnhem-Noord
Winkelcentrum: Amsterdamsehoek t/o Praxis
Telefoon 026-4450065

GRATIS PARKEREN EN VOLOP RUIMTE

Bijbeltje

Volgens Theet Teunissen woonde zijn opa Antoon na zijn huwelijk met Dina Scholten in elk geval op het Meestershuus. De Scholtens kwamen uit de directe omgeving. Op de schutbladen van een stouwd kerkbijbeltje uit 1740 staan de namen van diverse generaties. Omdat het huwelijk van Frederik Scholten met Willemina Bergman in 1832 hiervan de oudste vermelding is, is het niet uitgesloten dat Antoon Teunissen destijds bij Scholten is ingetrouwd. Zo'n boek hoorde immers bij de vaste huisinventaris en zou niet gauw verhuizen. Misschien weten andere onderzoekers hier meer van? Theet Teunissen vertelt over zijn ooms. Derk-Jan Teunissen (1893-1940) was vrijgezel, kleermaker bij Burghardt en bij Kerkhofs, nu Schröder Textiel in Hengelo. Deze oom, die op 't Meestershuus woonde, had een bochteltje en speelde harmonica. Oom Albert was pachter op het

ADVERTENTIE

Zie ook onze folder!

Bezoek nú onze grandioze zijde-, riet-, decoshow!

Onze tuinafdeling is omgetoverd tot een sfeervol decoratieparadijs. Met een fantastische collectie rieten manden en kransen, zijde bloemen en planten, zinken emmers en schalen en een enorm assortiment decoratiemateriaal. Werkelijk alles om het deze winter thuis gezellig te maken. En natuurlijk alles voor Marktkauf-vaste lage prijzen!

Marktkauf Nieuwgraaf 204 Duiven. Tel.: 026 - 311 60 00.

Marktkauf, daar koop ik alles altijd voordelig.

GD 11/01-1997

3317

Het verhaal van Bertram Korts Hoftijzer

Al vele generaties lang komt in de familie Hoftijzer de merkwaardige dubbele voornaam Bertram Korts voor. Johan Hoftijzer (79) van Pakkebier aan de Klokkemakersweg in IJzerlo heeft eens uitgezocht waar die vandaan komt. In Spork, net over de grens bij Aalten, vond hij na enig zoekwerk een boerderij Kortman. Daar trof hij een toen 94-jarige bewoner Prinzen aan die hem het oude verhaal uit de doeken kon doen.

Hendrik Jan Hoftijzer (1766-1812) en zijn vrouw Willemina Nibbelink trouwden in 1795 in bij ene Bertram Korts en diens vrouw op Kortman in Spork, om 'de oude mensen aan het einde te brengen', zoals dat heette. Omdat de Kortsen kinderloos waren, beloofden de Hoftijzers hen de naam te laten voortbestaan in hun familie.

Die belofte hebben ze ruimschoots waargemaakt; zowel bij Hoftijzer als de later aangetrouwde families Rots, Te Boveldt en Swijntink wordt sindsdien de dubbele voornaam aangetroffen. De jongste huidige naamdrager is Bertram Korts Hoftijzer uit IJzerlo, geboren 1968. Johan Hoftijzer vertelt dat de bijzondere voornaam vroeger op school nog wel eens aanleiding gaf tot plagerij. „Hee botterhamkorst!“ werd dan geroepen.

Voornoemde Hendrik Jan Hoftijzer in Spork stierf al op 46-jarige leeftijd. Zijn weduwe hertrouwde met Prinzen, afkomstig van de boerderij Maris in Dale, en hiervan stamde de oude bewoner Prinzen op Kortman weer af. De boerderij/manege 't Hoftijzer

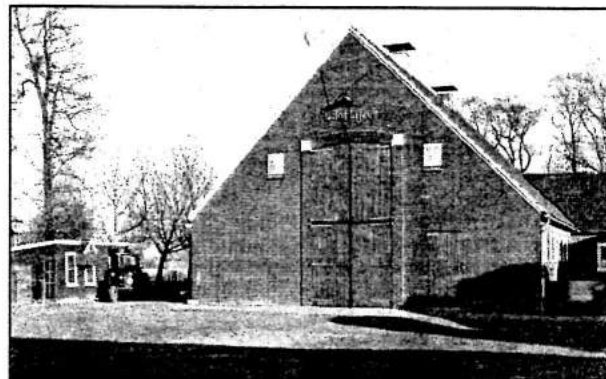

rubriek over boerderij- en familienamen door Henk Harmen. Suggesties en aanvullingen 0543 472603

Meestershuus

Op de vorige aflevering van Wortels in de Achterhoek reageerde de heer Ter Haar uit Nijbroek. Hij meldt dat zijn overgrootvader Gerhard Elisabeth ter Haar, geboren 1823 in Doetinchem of Aalten, rond 1840 heeft geprobeerd in Varssel een landbouwschool te stichten. Hij had wel een huis in Varssel, maar zijn plan voor de school zou zijn mislukt. Later werd hij schoolhoofd en voorzanger in Hengelo. Mogelijk woonde hij een tijdje op 't Meestershuus aan de Antinkweg in Varssel.

aan de Kruisdijk 14 in IJzerlo is het oudste familiehuus. Dat de Hoftijzers, Hoftieziers, Hoftijzers en Hoftiesers van dit oude hofgoed stammen is wel zeker. Immers de oudst bekende telgen worden ook vermeld als 'Op Hoftijzer'. De naam Hoftijzer is een samentrek-

♦ Boerderij 't Hoftijzer in IJzerlo, oudste stamhuis van de Hoftijzers. (Foto Willem Hissink)

king van 'den Hofte IJzer' of 'Hofte IJzerlo'. In dialect is de oude benaming van IJzerlo lezern; meestal echter wordt in de volksmond gesproken van d'Nestiezern, weer een samentrekking van 'den es te lezern'.

Het hofgoed was al in 1379 een bezit van de heren van Anholt in de heerlijkheid Bredevoort; in 1670 verkochten ze het goed uit geldgebrek. Gerda te Bokkel, tot voor kort bewoonster, vertelt dat regelmatig Hoftijzers uit de VS en Canada komen kijken, op zoek naar hun 'roots'.

Het zijn afstammelingen van emigranten uit de vorige en begin deze eeuw, met wie door Martin Hoftijzer via Internet wordt gecorrespondeerd. Hun IJzerlose bakermat valt die pelgrims soms wat tegen, want de huidige boerderij dateert pas van 1953. In de oorlog is de oude hoeve met fraai dwarshuis bij een bombardement afgebrand. Een windwijzer

uit 1742 is nog bewaard, voorstellend een drakenkop met de letters E.S., opeens treffend omdat de nieuwe bewoners Eddie Stikker en Alice Westervelt zijn. 't Hoftijzer heeft altijd een centrale rol in IJzerlo gespeeld, vroeger als centraal hofgoed van Anholt, later als plaats voor zomer- en paardenfeesten en toogdagen. De Hof te IJzerlo heeft zelfs een eigen wijnmerk bij de plaatselijke slijter Brunsveld.

De stamlijst begint - blijkens de stamboom van wijlen Leo Bruil Traanboer - met ene Jan Hoftijzer, later Hoftijser, die rond 1645 op 'Estiezer' woonde en met ene Enneken getrouwd was. Na hem volgende generaties zijn: -Lambert op Hoftijzer geb. 1680, getrouwd in 1714 met Trijntje Coks.

-Bernardus 1719-1755, getrouwd met Johanna Adrianna Walvoort (zijn broer Jan 1734-1811 woonde nog op 't Hoftijzer)

-Hendrik Jan H. op Kortman in Spork (1766-1812), in 1795 getrouwd met Willemina Nibbelink.

-Johann Heinrich H. (1810-1888), Spork, getrouwd met Gertrud Kempink of Kempers.

-Heinrich Wilhelm H. (1841-1911), Spork, in 1870 getrouwd met Anna Catharina Boveld uit Bredevoort.

-Bertram Korts Hoftijzer 1872-1934, getr. met Johanna Jacoba Pennings van de Heegt uit Lintelo. -Jan Willem H., (1902-1972), getrouwd in 1931 met Geerttruida Johanna Kraaijenbrink. Woonde op Rengelink in IJzerlo.

Deze laatste telg is de bekende 'Rengelink Willem', die het loonbedrijf begon. Zonen zetten het voort, uitgebreid met een mechanisatiebedrijf, een weg- en waterbouwbedrijf en in Barchem een loon- en transportbedrijf.

Paarden

De Hoftijzers die geen boer werden, werden veelal timmerman of metselaar. Ook in Canada werd een aannemersbedrijf gesticht.

De Hoftijzers zijn vanouds grote paardenliefhebbers. Van Lambert uit 1680 is al bekend dat hij drie paarden bezat. Henk Eppink, schoonzoon van Rengelink Willem, herinnert zich dat het gesprek op familiefeesten vroeger stevast over paarden gingen en dan vooral over hun enorme trekkracht.

In zijn fraaie boek over IJzerlo schrijft wijlen Henk Westervelt in de dialectballade van Willem Eume Hoftijzer hoe deze na een lang leven met paarden in zijn gebed aan God vroeg of er in de hemel ook paarden zijn...

9 D 18/01-1997

3340

rubriek over boerderij- en familienamen door Henk Harmen
suggesties en aanvullingen
0543 472603

In het Nederlandse Openlucht-museum in Arnhem staat een Achterhoekse keuterboerderij in vakwerk uit het eind van de achttiende eeuw. Het is de Veldpape, afkomstig uit Beltrum en oorspronkelijk bewoond door de familie Reinders. Het huisje heeft een interessante voorgeschiedenis, die door Ellen van Olst uitvoerig is gedocumenteerd in een uitgave van het NOM.

De Veldpape uit Beltrum uniek museumstuk

De Veldpape stond oorspronkelijk op een kleine ontginning midden in de heide, het Beltrumsche Veld. Erbij lag slechts 1,25 hectare landbouwgrond, maar geen weiland, want rundvee werd geweid op de gemene gronden. De bewoners Reinders hadden diverse bijverdiensten als dagloner, koopman en later als slachter. De derde generatie, J.H. Reinders, wordt in 1820 als 'korenlandbouwer' vermeld. Volgens het bevolkingsregister 1817-1825 waren op De Veldpape destijds twee koeien en een varken, maar geen paard. Alles gebeurde dus nog met handkracht. In het kleine huis woonden drie generaties bijeen, meestal zo'n tien personen, maar aan het ruimtegebrek werd begin vorige eeuw een mouw gepast door bouw van Klein Veldpape, een huisje ernaast met slechts één deur en een raam, waar de oudste

zoon met zijn eigen gezin of de ouders woonden. De naam Veldpape was afgeleid van de Pape, een van de gewaarde erven van Beltrum, waar de grond toe had behoord. De Veldpape werd gebouwd in de tachtiger jaren van de achttiende eeuw. De eerste bewoner Johannes Hendrikus Reinders, koopman, had de grond verkregen via zijn eerste vrouw, Johanna Pape.

Storm

Sinds 1907 werd de boerderij gedreven door de weduwe Johanna Gezina Reinders-Konninger met haar kinderen. Bij de zware storm van 1 juni 1927, de tweede in twee jaar tijds die de oostelijke Achterhoek trof, werd het toch al haveloze huis fors beschadigd. Het Provinciaal Steuncomité Stormramp 1927 becijferde dat herstel 2500 gulden zou kosten. Een enorm bedrag voor toen, want voor duizend gulden méér kon al een heel nieuwe hoeve worden gebouwd. Omdat de oude boerderij met haar achterkant van vakwerk met beleemd vlechtwerk een zeer oude indruk maakte, werd overeengekomen, dat het Nederlands Openluchtmuseum het huis zou overnemen en voor een gloednieuwe boerderij voor de weduwe Konninger zou zorgen (Veldpapeweg 10). De Veldpape was in die tijd niet meer origineel. De lemen deelvloer was door cement vervangen. Op de open vuurplaats was een plattebuiskachel geplaatst en het vakwerk van voor- en zijgevels van het huis waren door bakstenen muurwerk vervangen, waarbij ook de houten topgevel was verdwenen. Het toilet was binnenshuis gemaakt. Of het huis oorspronkelijk een los hoes was geweest is niet zeker. In 1927 stond er een brandmuur in, waarop merkwaardigerwijs een groot wit kruis was gekalkt. De voordeur gaf nog rechtstreeks toegang tot het woonvertrek. In het huis zaten twee bedsteden, in een zijkamer stond een weefgetouw. Verder waren er varkens-

hokken en een kleine potstal voor rundvee. Eind vorige eeuw is een hoekschot als varkenshok aangebouwd, toen boeren alom meer varkens gingen houden. Vermoedelijk is dat gebeurd toen de vakwerkwanden voor en opzij door steen werden vervangen. Het hoekschot was alleen van binnen uit bereikbaar.

Brand

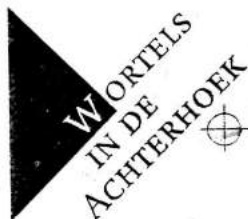
Aannemer Hilbers, die de nieuwe boerderij voor de weduwe Reinders bouwde, mocht ook zorgen voor de herbouw van De Veldpape op het museumterrein in Arnhem, waar het in 1930 werd opgesteld. Het resultaat was echter weinig gelukkig. De bakstenen voor- en zijgevels waren gehandhaafd, waarbij deuren en raam in de voorgevel veel te dicht opeen waren geplaatst. Het zag er niet uit. In het voorjaar van 1943 werden de eerste plannen voor een nieuwe voorgevel gemaakt. De boerderij zou meer een prototype van landelijke bouwstijl moeten worden. Hiervoor werd de bekende architect en kenner van de Oost-Nederlandse bouwkunst Jan Jans aangetrokken. Jans was een groot liefhebber van de traditionele vakwerkbouw. Toen op 19 november 1943 als gevolg van bommen bij een luchtgevecht de voorkant van De Veldpape afbrandde, stond niets de 'verjansing' van de boerderij meer in de weg. Ook streekkenner Hendrik Odink uit Eibergen bracht advies uit voor de herbouw. Hierbij werd het eerste gebint weer in de voorgevel zichtbaar gemaakt. Het vakwerk kreeg een baksteenvulling. Al met al werd de boerderij een schilderachtig geheel. Bij historisch onderzoek bleek dat sommige gebintsbalken sleuven en gaten hebben, die erop wijzen dat ze eerder dienst hebben gedaan in een ander bouwwerk. Kennelijk is uit zuinigheid bij de bouw van de Veldpape gebruik gemaakt van oudesloopbalken. Jaarringonderzoek bracht aan het licht dat de bomen al gekapt moesten zijn in 1528.

♦ Het huidige uiterlijk van De Veldpape in het Nederlands Openluchtmuseum. (Foto NOM)

SD 251-1892

Wansing: van koopman tot koster

rubriek over boerderij- en familiena-
men door Henk Harmsen
suggesties en aanvullingen 0543
472603

Koster J.Ch. (Han) Wansing van de Lichtenvoordse NH Johan-
neskerk begon in 1980 het ker-
karchief te ordenen. Daarbij
kwam hij in de oude boeken
zijn eigen familienaam tegen.
Vanaf dat moment liet de ge-
nealogie hem niet meer los.
Wansing is met zijn transcrip-
ties inmiddels een bekende
naam in het wereldje van de fa-
milievorsers.

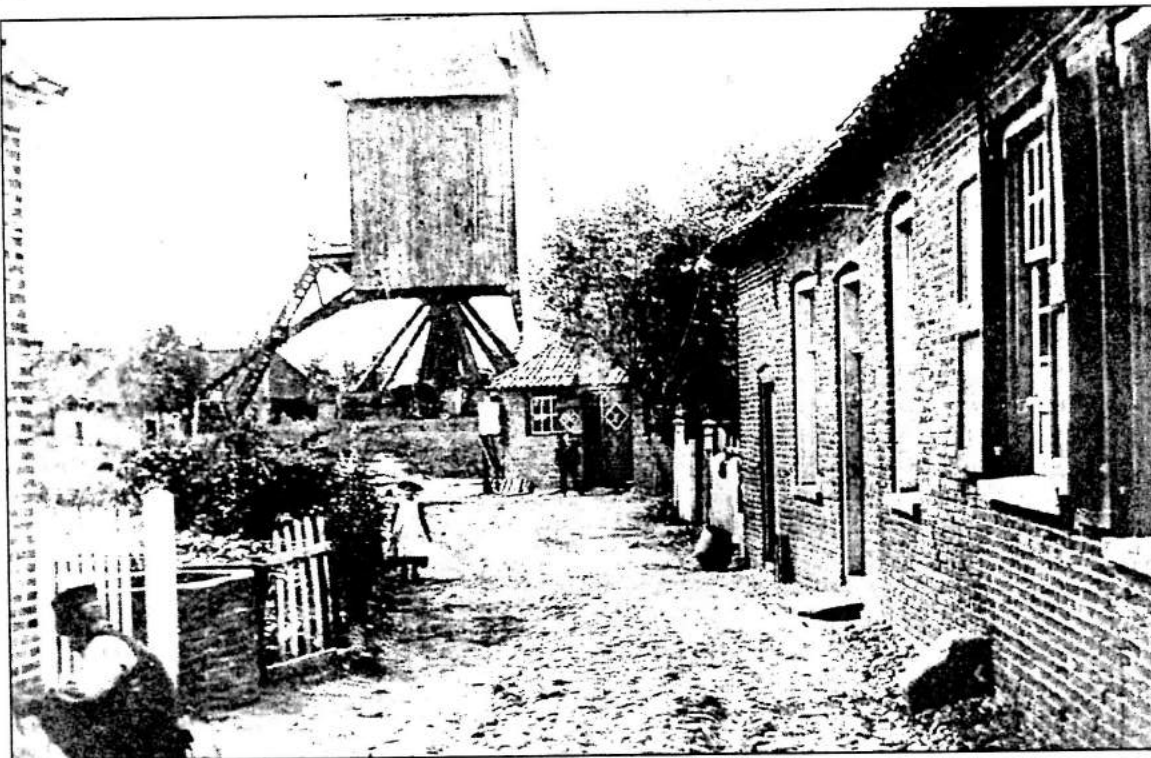
In 1975 was er in Zwillbrock een
Wansing-reunie. De oorsprong
van de familie Wansing is niet he-
lemaal na te gaan. De oudst be-
kende voorvader Jan trouwde in
1771 in Boskoop met Jaapje van
Oosterom, maar hij kwam uit
Gendringen. Daar echter is zijn
naam niet terug te vinden. Wie
weet er meer van?

Het was zijn zoon Teunis, geboren
in 1782 in 'Zuid-Waddingsveen',
die na zijn huwelijk met Berendi-
na Bömer als koopman oftewel
kramer naar Lichtenvoorde trok.

Schoenmakers

De volgende generatie is Gerrit
Wansing, geboren in 1820 in Lich-
tenvoorde. Hij huwde in 1851 met
Janna Willemina Hane. Deze
naam zou later zijn 'verfranst' tot
Hahné doordat een naamdrager
als militair in Belgische krijgs-
dienst in het Franstalige deel van
België terecht kwam.

Hendrika Willemina Wansing,
een zuster van Gerrit, was ge-
trouwd met de veldwachter Ger-
rit Jan Neerhof uit Aalten. Hij
trouwde in 1963 met Johanna

♦ Rechts het geboortehuis van vader Willem Wansing op een foto van plm. 1900 van de Möllendiek
in Lichtenvoorde. (Repro Ron Nagtzaam)

komen we na Gerrit bij de opa en
naamgenoot van de genealoog,
Johannes Christiaan (1859-1925),
schoenmaker van zijn vak. Hij
trouwde in 1898 in Zutphen met
Willemina Stephina Wassink. Hij
had haar leren kennen doordat
hij op de markt in Zutphen schoe-
nen verkocht. Later werkte hij in
schoenenfabrieken o.a. Herwalt.
Ook zoon Willem (1907-1978), de
vader van Han Wansing, werkte
als schoenmaker. Hij trouwde in
1933 in Aalten met Geertruida Jo-
hanna Lankwerden.
Han Wansing (62) was kofferbe-
werker bij Hulshof en werkte
daarvoor tien jaar bij Sterenborg.
Hij trouwde in 1963 met Johanna

Wilhelmina Wissink en heeft
twee kinderen. In 1979 nam hij
het kosterschap over.

Transcripties

Bij het doorbladeren van de oude
doop-, trouw- en begraafboeken
van Lichtenvoorde viel het Wan-
sing op dat het opzoeken van be-
paalde namen zo moeilijk is. Hij
begon daarom aan het maken van
transcripties met indexen op
naam. Een waar monnikenwerk,
dat ook de kunst van het lezen van
oud schrift vereist. Begonnen op
de typemachine schakelde hij in-
tussen over op tekstcomputer. Zo
heeft hij inmiddels het huwelijks-
boek Lichtenvoorde 1649-1823 ge-

reed, de doopboeken van 'stad'
1677-1811 en buurtschappen
1643-1750, het r.k. dopen van
1750-1811 en overlijdensboek
1697-1812. Daarnaast zijn nog ge-
transcribeerd het lidmatenboek
1641-1899, kerkrekeningen van
de herv. kerk 1697-1781 en de
stadsrekeningen van 1712-1767.
Maar koster Wansing is nog lang
niet klaar. Zo heeft hij nog onder
handen de boeken van rk huwelij-
ken 1754-1811 en het rk dopen in
de statie Harreveld-Zieuwent
1740-1811. De transcriptie zijn
niet in boekvorm, maar belang-
stellenden kunnen op aanvraag
kopieën of een losbladige uit-
draai van het gewenste krijgen.

Reinders/Rinders

Naar aanleiding van de vori-
ge 'Wortels' over de boerderij
De Veldpape in Beltrum
wijst de familie Rinders er-
op, dat haar familienaam
ook in de vorige eeuw vol-
gens trouwboekjes al Rin-
ders was. Het is dan ook
merkwaardig dat in de docu-
mentatie van het Openlucht-
museum telkens sprake is
van Reinders. Mogelijk is er
verwarring met het mu-
seumboerderijtje Het Stroet
uit Harreveld, dat wel door
de familie Reinders werd be-
woond.

8D 1-2-1997

Pastorie Bekveld al eeuwen in boerenhand

rubriek over boerderij- en familiena-
men door Henk Harmsen
suggesties en aanvullingen 0543
472603

De Hengelose amateurhistori-
cus Teun Roenhorst (45) uit de
Meidoornstraat is weg van de
buurtschap Bekveld, waar hij
is geboren. „Ik mag hier graag
rondzwerven. Op zomeravon-
den na het eten pakken we
vaak de fiets om hier rond te rij-
den.” Hij heeft gelijk. Bekveld
heeft nog een prachtig klein-
schalig agrarisch landschap
met verspreide boerderijen,
houtwallen en boomgroepjes.
Het witte huis 't Kervel torent
boven het kale winterhout uit.

Teun vertelt in sappig Hengels
dialect honderduit over een ver-
dwenen kapel en de baron, die in
het Timmerbos begraven lag. Het
doel van onze rondgang door de
buurtschap is de boerderij met de
merkwaardige naam De Pastorie,
waar de familie Pelskamp woont
aan de Koningsweg 5, niet ver van
Teun's oudershuis. Die naam De
Pastorie heeft hem altijd bezig ge-
houden. Al als jonge knaap hield
hij van historie en mocht hij

♦ Boerderij De Pastorie aan de Koningsweg in Bekveld. (Foto Ron Nagtzaam)

graag luisteren naar de verhalen
van zijn grootvader, waar hij vaak
logeerde. Opa was pachtboer on-
der 't Kervel.

Predikant

De Pastorie in het Bekveldse
Broek blijkt een fraaie witte boer-
derij met rietdak. Roenhorst
heeft onlangs in het archief ont-
dekt hoe de naam De Pastorie is

ontstaan. De boerderij is name-
lijk een predikantenwoning ge-
weest. Ook de predikant had in
vroeger eeuwen een kleine boer-
derij voor zelfvoorziening.
In 1612 werd in de kerk van Hen-
gelo een vergadering gehouden
van geërfden, markerichter en de
jonkers Van Munster en Van Kar-
venheijm (Kervel). Het ging over
een verzoek van Petri Wilbren-

ninck, predikant van Hengelo
vanaf 1605, om een huis te mogen
bouwen bij de Klijne Eijcken
(Baaksedijk) of het Munsterbos.
Hierin werd toegestemd. De pre-
dikant, die ook in Zelhem dien-
sten verzorgde, overleed in 1613,
en werd opgevolgd door de beken-
de ds. Matthias Zelhorst. Niet be-
kend is of die ook nog op De Pasto-
rie heeft gewoond.

Later is de boerderij bewoond
door de voorouders van de familie
A.J. Lenselink aan de Hogenkamp-
straat. Dit geslacht kwam uit de
Vordense buurtschap Linde, waar
het in 1420 vermeld werd als won-
nend op de Vossenbult. Een tak
kwam op de boerderij Lenselink-
plaats aan het Baaksevoetpad in
Hengelo, die sinds 1868 toebe-
hoorde aan de Freiherr Baron von
Twickel van het landgoed 't Ker-
vel.

Weppel

In Vorden bewoont de familie
Lenselink nog de boerderijen De
Zelst (voorheen Albert Lenselink)
en de Weppel (voorheen wethou-
der Goossen Lenselink). De Wep-
pel behoorde toe aan burgemees-
ter Gallée van Vorden en dateert
van plm. 1700. (De familienaam
Lenselink is elders ook verbasterd
tot Lensink.) Wilhelmina Lense-
link trouwde in 1892 op De Pasto-
rie met Hendrik Pelskamp. Deze
familienaam is dus ook al meer
dan een eeuw aan de Pastorie ver-
bonden. Op kerstavond 1906 werd
de boerderij door brand verwoest
en hierna herbouwd.

Met die Weppel is het een vreemd
geval. Kennelijk heeft Lenselink
de naam van Hengelo meegenom-
men naar Vorden. De Weppel is
een stroompje, dat ooit door Bek-
veld richting Toldijk stroomde.
Ook in Hummelo is een
stroompje van dezelfde naam, die
wilgenmoeras zou betekenen.
Hebben de beekjes ooit met el-
kaar in verbinding gestaan? Dat
lijkt Roenhorst interessant om
nog eens uit te pluizen.

GD 0/02-1997

Het raadsel rond Bertram Corts is opgelost

De aflevering van 'Wortels' over Hoftijzer op 18 januari heeft heel wat losgemaakt. Vooral de dubbele voornaam Bertram Korts, die in de Hoftijzerfamilie voorkomt, bracht tongen en pennen in beroering. Zo komt Henk Ruessink, coördinator van Boekenstad, met interessante informatie waaruit blijkt dat de voornaam Bertram al eeuwenlang verbonden is met Bredevoort.

RTENTIE

februari a.s.
ONDAG
0-17.00 uur
IMPERS
Neubelen
„de Rieze” Ulf, tel. 0315-640604
vrijdag koopavond

ERTENTIE

Wink
kantoorvakhandel
Grutstraat 12 • Doetinchem
Telefoon 0314 - 344233
Levering en service
door de gehele achterhoek

Ad te Boveldt uit Rotterdam heeft een sluitende verklaring voor de dubbele voornaam.

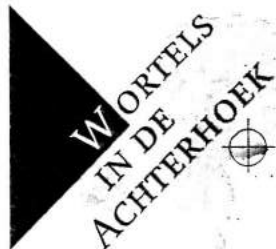
Corts was in Bredevoort eeuwenlang, tot circa 1800, een aanzienlijke familie van bakkers en brouwers. Rond 1599 zou de stamvader Hans Corts uit Trier zijn gekomen.

Berend Corts (1644-1724) was bakker en keurnoot in Bredevoort. Hij had uit twee huwelijken vijftien kinderen, van wie er acht levensvatbaar waren. Het elfde kind was Bartram Corts. Hij volgde zijn vader op in Bredevoort en had de functies van voogd, ijker en keurnoot. Zijn zoon Barend of Berend Corts (1723-1751/52) wordt in 1743 na overlijden van zijn vaderschout van stad en heerlijkheid Bredevoort.

Gedachtenis

Weer een generatie verder volgt opnieuw een Bertram of Bartram Corts (1747-1831), landbouwer. Hij is inmiddels de enig overgebleven Corts in Bredevoort. Hij trouwt in 1788 met Hendrika Sturris. Dochter Berendina (1789-1853) trouwt in 1805 met de wever Gerrit Hendrik te Boveld (1778-1823), afkomstig van 't Boeijink in Huppel. Dit paar krijgt acht kinderen.

De oudste zoon Harmen Jan sterft op twintigjarige leeftijd als militair in Doesburg. Het tweede kind (1808-1879) wordt weer Bartram genoemd, naar de grootvader van moeders zijde, maar met Corts als tweede voornaam, dus voluit: Bar-

rubriek over boerderij- en familienamen door Henk Harmsen
suggesties en aanvullingen 0543-472603

tram Corts (B.C.) te Boveld, ongetwijfeld om zo de uitstervende geslachtsnaam in gedachtenis te houden. B.C. is timmerman, later olieslager met een rosmolen aan de Misterweg. In 1833 huwt hij Antonia Berendina Swijtink van het bakkersgeslacht op de Markt in Bredevoort. Ze krijgen tien kinderen.

Oudste zoon Gerrit Hendrik te Boveld (1834-1911) trouwt in 1862 zijn nicht Johanna Hendrika Swijtink en vestigt een eigen bakkerszaak aan de Landstraat in Bredevoort; een zoon wordt in 1875 in Aalten ingeschreven als Bertram Korts te Boveldt. Hij zet de bakkerszaak voort, na hem zijn zoon Gerrit Hendrik. In 1961 gaat het familiebedrijf over aan A.J. Stronks uit Dinxperlo, rond 1980 wordt de bakkerij gesloten. De oudste zoon van G.H. te Boveldt (een broer van genealoog Ad) krijgt in 1937 weer de voornaam Bertram Corts.

♦ Het pand aan de Landstraat 5 in Bredevoort, waar voorheen de bakkerszaak van Te Boveldt was. (Foto Ron Nagtzaam)

In 1870 trouwt Anna Catharina te Boveld, een dochter van B.C. te Boveld en A.B. Swijtink, met Heinrich Wilhelm Hoftijzer (op Kortten) in Spork. Een van hun kinderen is dan de bewuste Bertram Korts Hoftijzer. Die is dus simpelweg vernoemd naar de grootvader van moeders kant, Bertram Corts te Boveld.

Theben

De voornaam Bertram heeft in

Bredevoort een lange traditie en duikt in de doop- en trouwboeken van het vestingstadje tot 1811 tientallen malen op, maar vooral in de familie Corts. De naam Bertram van het middeleeuwse restaurant in Bredevoort is dan ook zeer toepasselijk.

Volgens Bredevoortkenner Henk Ruessink zijn de vele 'Bertrams' in het stadje waarschijnlijk vernoemd naar dr. Bertram Theben.

Deze bekende en invloedrijke rechtsgeleerde woonde van circa 1630 tot 1690 in Bredevoort. Hij stamde af van Johan Theben, die in de tweede helft van de zestiende eeuw rentmeester en later ook borgman was. De grootvader van moeders kant van dr. Bertram Theben was de landschrijver Willem Wisselinck, na de drost de belangrijkste figuur in de Heerlijkheid Bredevoort. Aanzienlijk volk dus.

QD 1502-1997

ngals jonge
ijn vader Jo-
n. De twee
groot, maar
o dat de ar-
er stukken
n de zijne.
e oude heer
egd. Hoe hij
negen jaar
verk moest
r zware em-

De 86-jarige Bernard Prinsen uit Aalten kan kostelijk vertellen. Hij bewoont nog altijd zijn oudershuis aan de Prinsenstraat in Aalten met de oude slagerij-inventaris. De markante oud-slager heeft de laatste jaren zijn stamboom uitgezocht. Maar hij beperkt zich

De wortels van de Prinsenfamilie liggen op de boerderij het Maris in Barlo. Overgrootvader Johan(n) Prinzen van 't Maris (geb. 1812) trouwde in 1839 met Wilhelmina Henriette te Kotte. Het paar ging inwonen op haar oudershuis, de boerderij Kotte in het Duitse Spork, zo'n 150 meter over de grens bij Ilzerlo.

Later kon opa, ook weer zo'n 150 meter over de grens maar nu aan Nederlandse zijde, een boerderijtje kopen: Roelofshuus (nu Tieltsje, Stokkertweg 2 IJzerlo). Een jongere broer bleef op het oudershuis in Spork. Opa Bernhard huwde Wilhelmina Hendrika te Boekhorst (1852-1915) van de Wals in Gendringen. Hij wilde op latere leeftijd nog Nederlander worden, stuurde het geld ervoor naar Den Haag, maar het kwam terug. Kennelijk was er een formaliteit over het hoofd gezien. En zo stierf opa in 1921 toch als Duitser.

Devadervan Bernard, (Johan Hendrik Prinsen, 1871-1927) werd in IJzerlo geboren met de Nederlandse nationaliteit. Hij ging, na

een tijd als boerenknechtje te hebben gewerkt, bij een Duitse slager in de leer. Zijn eerste baas was keihard. Als vader iets fout deed kreeg hij een klap met een slag darmen om het hoofd. Toch had hij een goede leerschool. Hij doorliep het gildestelsel via hulpje en leerjongen tot gezel en deed de Meisterprüfung.

Rond 1901 kocht hij het slagerij en cafeetje van Willem Eggink ('Ribbekes Willem') aan de Veenmarkt in Aalten voor 7111 gulden. Hier werden op de deel varkens geslacht. In 1923, toen Aalten stroom kreeg, was Prinsen de eerste met een koelinstallatie. In Duitsland had hij al kennis gemaakt met de moderne koeltechniek. Maar een thermostaat zat er niet op, je moest altijd lang blijven en weer vroeg opstaan om de pekelkoeling in te schakelen. Je moest er bij blijven, want als de koeling liep schudde het hele huis.

oorlog werd het café gevorderd als werkplaats voor een schoenmaker en een kleermaker van het Duitse leger. Een Nederlandse politiemann wilde in de kamer ook Duitse soldaten inkwartieren, maar een Duitse luitenant zei dat het niet hoefde: 'Die Leute sind schon genug belästigt.' Er zijn in elke nationaliteit goede en slechte

te mensen." Vaste caféklanten waren ook boeren die af en toe een maatje brandewijn kwamen halen voor een 'dretterig' kalf. Dit was namelijk de vaste remedie van dierenarts Vaags aan de Landstraat (nu ING-bank). Maar Bernard betwijfelt nog steeds of die boeren wel alles aan de kalveren gaven...

♦ Slagerij en café Prinsen rond 1930. Van links naar rechts Bernard en zijn broer Henny Prinsen, een dienstmeisje (Mina Lubbers van 'd'n Blauwen' uit Barlo) en moeder Prinsen. Vader Prinsen was al in 1927 overleden. (Repro Ron Nagtzaam)

QD 22/2-1997

Familie Looman verbonden met boerderij 't Park

rubriek over boerderij- en familiena-
men door Henk Harmsen
suggesties en aanvullingen 0543
472603

In zijn jeugd ging de nu 73-jari-
ge Jan Looman met zijn vader
mee naar 't Park in de Slangen-
burg om er tamme kastanjes te
rapen bij de bekende dikke
kastanjeboom. De familie Til
van 't Park bleek niet thuis te
zijn. Waarop vader Looman
zei: „Ach, het is toch eigenlijk
een Loomansboom” en besloot
zonder vragen zijn gang maar
te gaan. Hij had gelijk. De
boom was door zijn voorge-
slacht geplant, en wel in 1813,
ter gelegenheid van de terug-
trekking van de Fransen.

De Bevrijdingsboom trof in okto-
ber 1981 een triest lot. Staatsbos-
beheer kapte de dertig meter ho-
ge reus, waar door de tand des
tijds enkele dikke takken uit wa-
ren gebroken, die op de boerderij
't Park waren gevallen.
„Op oudere leeftijd komen die

♦ De boerderij 't Park bij de Slangenburg. Links achter de boerderij stond tot 1981 de enorme tam-
me kastanje uit 1813. (Foto Ron Nagtzaam)

dingen uit je jeugd weer in je op”,
zegt Jan Looman, die met zijn
vrouw Hentje Evers uit de Keijen-
burg tegenwoordig in Angerlo
woont. Hij ging op genealogisch
onderzoek uit. De bewoner in
1813, die zijn zoontje de kastanje-
boom liet planten, moet zijn be-

tovergrootvader Willem Looman
zijn geweest. 't Park is vroeger een
herberg geweest, waar de Slan-
genburgse kermis werd gehou-
den. Het ene jaar bij 't Park, 't an-
dere jaar bij 't Wiemelink.
Volgens overlevering is de familie
Looman op 't Park weggegaan,

toen eigenaar Passmann van de
Slangenburg de pacht prijs van de
boerderij opeens verdubbelde. De
industriële en houthandelaar
Passmann uit Duisburg kocht de
Slangenburg in 1895 van Van der
Goltz.
Jan Looman vraagt zich af, wan-

neer zijn familie precies van 't
Park af is gegaan, dat moet dus na
1895 zijn geweest, en waar men
toen heen is gegaan. Zijn grootva-
der woonde aan de Bouwhuis-
brug over de Bielheimerbeek in
Ambt Doetinchem, waar Jan Loo-
man zelf ook nog werd geboren.
Maar op de grens van IJzevoorde
en Heidenhoek staat een huis 'de
Loman' (Seinhorst), waar vroeger
ook nog een huisje vóór heeft ge-
staan. Er tegenover lag volgens
oude kaarten de 'Loomansheide'.
Woonden hier de Loomans oor-
spronkelijk? Wat is hiervan be-
kend? En nog een vraag: wat was
vroeger het huisnummer van 't
Park? Wie kan over het voorgaan-
de informatie geven?

Zaak

In 1925, Jan was toen twee jaar,
verhuisde het gezin Looman naar
Zelhem. Vader Evert Jan (1882-
1975, gehuwd met W.J. ten Brin-
ke) had daar een zaak in fietsen,
radio's, naaimachines en een taxi-
bedrijf. Ook leverde hij veel car-
bid voor verlichting. De Renault-
garage Looman aan de Doetin-
chemseweg is nog min of meer
een voortzetting van die zaak. Een
broer van Evert Jan had in Terborg
een taxibusje.

Vader Looman was een autopio-
nier. Op een prachtige oude foto
zien we hem achter het stuur van
een Adler. De foto is genomen tij-
dens de Eerste Wereldoorlog
(1917). Nadat Looman als taxi-

chauffeur iemand van Netterden
naar het ziekenhuis in Arnhem
had gebracht, kwam hij zonder
benzine te staan. De benzine was
schaars, maar voor ziekenvervoer
kon een bepaald rantsoen worden
verkregen. Met een paard liet va-
der Looman de auto naar zijn leve-
nancier slepen, Theodorus Sem-
melink, in de volksmond Tot Sem-
melink, Adler-vertegenwoordi-
ger in 's-Heerenberg. Die zorgde
voor een scheut benzine en daar
reed Looman weer heen.

Rest ons nog even de rechtstreek-
se stamlijn Looman terug te vol-
gen voor zover deze bekend is:

Evert Looman (1840-1927), in
1870 gehuwd met Engelina Rik-
kers. (Zijn broer trok naar Neede).
Marten Looman (1812-1870), in
1838 gehuwd met Grada Buunk.
Willem Looman op 't Park (geb.
1762), gehuwd met Willemken
Boesveld.

Reind Looman, gehuwd met Hen-
drika Buunk, in Heidenhoek.
Willem Looman, vóór 1725 ge-
huwd met Gerritjen Haenks.

ADVEI

Canon

**copiers, faxen
en printers**

Huur lease of koop?

Bel altijd:

GD 13 1997

Geurtsen: smeden en klompenmakers

rubriek over boerderij- en familienamen door Henk Harmen
suggestions en aanvullingen
0543-472603

Bij smid Coen Geurtsen in Hengelo kwam eens een boer die vreselijke tandpijn had. De smid wist raad. Hij bond de patiënt een ijzerdraadje om de pijnlijke tand en klemde het andere eind in de bankschoef. Toen pakte hij een gloeiend stuk ijzer in de tang en sprong er schielijk mee op de boer af. Die vloog van schrik achteruit en... de tand was pijnloos getrokken.

Ook Achterhoekse fietsenmakers wierpen zich op als onbezoldigde tandartsen. Bij Luimes in de Velswijk, waar Gradus Geurtsen in de jaren '30 werkte, kwam eens een boer met zware kiespijn. De fietsenmakers deden een druppeltje zoutzuur op de rotte kies. Na enkele dagen was die totaal verpulverd, met wortel en al. Het zijn enkele kostelijke anecdoten uit het familieboek Geurtsen, in 1990 door Eddy Geurtsen uit Hengelo uitgebracht. Al in 1974 was Eddy zijn speurwerk begonnen en het leidde tot een zeer goed gedocumenteerd boek. De samensteller toont zich een prima schrijver, die zijn verre voorouders voor de lezer tot leven

♦ Grootte Boerle aan de Deldensebroekweg 21 bij Vorden, het oudst bekende stamhuis van de familie Geurtsen. (Foto Ron Nagtzaam)

weet te wekken. Het boek bevat ook dialectverhalen van de vader van de samensteller. De Geurtsens vormen een echt smidsgeslacht. Zeven generaties al wordt het vak beoefend, tenminste als via vrouwelijke lijn de voorvaders Teunissen worden meegerekend. De oudst bekende stamvader van de familie Geurtsen is Geurt Gerrets te Geers uit Drempt. Dan volgen respectievelijk Derk Geurts te Geers en Geurt Geurtsen (geb. 1752 Drempt). Geurt was boer op Grootte Boerle aan de Vordensebroekweg (nu Groot Enzerink). Het echte familie verhaal begint bij de volgende generatie: Hendrik Geurtsen trouwde in 1813

met Grada Hogelagt. Het paar woonde in 1817 op De Heurne vlakbij Grootte Boerle. Met 'Petri' (22 februari) 1830 zegden ze de pacht open trokken ze met de kinderen naar 't Gooi (Keijenborg), waar ze bij vader J.W. Hogelagt gingen inwonen. Deze was wiel-draaier. Het 'Draaiershuus' bestaat nog, nu woont de familie Zents er. In de schuur zit een gebint waarin een kruisje is gekerfd; bij de bouw is dit gebint op een bouwvakker gevallen, die daarbij dodelijk verongelukte. Twee zoons uit het gezin van Hendrik stichtten 'n gezin: Gradus en Gerrit Jan. Gradus ging op ongeveer negentienjarige leeftijd in de leer bij smid Hilferink op 't Gooi.

Na een leertijd bij diverse smeden in het land kwam hij in 1855 als volleerd smid in dienst bij Besse-link in Hengelo en hij huwde de smidsdochter Willemien Teunissen (soort zoekt soort). Hun zoon Coenradus werd ook weer smid in Hengelo, de andere zoon Jan Willem trouwde een smidsweduwe met twee kinderen in Twello en hun zoon Gerard bouwde de eerste elektrische wasmachine door een waskuip van een motor te voorzien. In Twello en Deventer zijn nog altijd metaalbedrijven van Geurtsen.

Oersterk

Gerrit Jan Geurtsen leerde het klompenmaken, maar overleed

op 38-jarige leeftijd. Zijn zoon Bernardus, in 1897 getrouwd met Catharina Aleida Willemsen, kwam op de Ronde Maat in Velswijk, dat nog steeds in familiebezit is.

Over Bernardus gaat het verhaal dat hij zo sterk was, dat hij zijn zieke broer Hendrik naar huis droeg over een afstand van tachtig kilometer! Hendrik was ziek geworden door op de akker tijdens een warme dag te veel koude karnemelk te drinken. Hij was boerenknecht in het Duitse Herten, Kreis Recklinghausen. Hendrik overleed kort erna. Twee brieven, die hij vanuit Herten schreef, zijn nog bewaard. Erg taalkundig was hij niet, want hij schreef: 'Herten krijs reckelinghauwsen'.

De sterke Bernardus werd eens betrapt bij het stropen onder Eng-huizen bij Hummelo. Hij sloeg de veldwachter tegen de grond, maar was herkend. Omdat hij moest voorkomen in Zutphen ging hij naar zijn vroegere luitenant-kolonel om een bewijs van goed gedrag te halen. Deze bleek toevallig familie van de officier van justitie die de dagvaarding had verzonden en... Bernardus kreeg vrijspraak bij 'gebrek aan bewijs'.

De zoon van Bernardus was Gradus Johannes Geurtsen, die met Herman Harmsen een rijwielzaak opzette. Hij was weer de vader van Eddy, de samensteller van het familieboek.

Nog niet geheel opgelost is het verhaal over een telg, die volgens overlevering in de dramatische veldtocht van Napoleon naar Rusland trok en kort na terugkomst thuis overleed. Gezien het jaartal komen er volgens Eddy Geurtsen maar twee personen voor in aanmerking: Jan Geurtsen of Bernardus Hogelagt. Wie weet er meer van?

9.11.3-1997

Familie Willemsen boer-af door landbouwcrisis

rubriek over boerderij- en familienamen door Henk Harmsen
suggesties en aanvullingen 0543 472603

In augustus 1719 lopen de 'jagermeester' en twee vorsters van kasteel Huis Bergh naar de havezate Padevoort in de Vinkwijk bij Zeddam. Uit de richting Klein-Azewijn horen zij opeens schoten. Als ze poolshoogte gaan nemen, treffen ze de voormalige grafelijke jager Herman Willemsen uit de Vinkwijk aan met een mede-stroper, beide met snaphanen (geweren) en honden. De twee nemen de vlucht, terwijl de wetsdienaren hen naropen dat ze wel zouden blijven staan als ze eerlijke en brave jagers waren.

Tegenover de justitie geeft Herman later toe enkele herten te hebben geschoten. Vermoedelijk

is hij daarop veroordeeld tot verbanning, want hij verdwijnt voorgoed uit de Berghse boeken.

Hermans broer Gerrit komt in 1724 met de Berghse justitie in aanraking als hij na de houtverkoop door de graaf een niet-gemerkt beukenboom velt in het Korterbos. De afloop van deze zaak is ook niet bekend.

Willem Willemsen uit Terborg heeft de lange zoektocht naar zijn voorgeslacht dit voorjaar neergelegd in een interessant boekje 'Historie van de familie Willemsen 1679-1927'. Met een oplage van slechts 25 is het boekwerkje haast bij voorbaat een curiositeit. Oudste aanknopingspunt is de trouwvermelding van Evert Willemsen en Catrijn Jansen door de Zeddamse dominee in 1679. Evert woonde in de Vinkwijk bij Zeddam en had de bijnaam Evert in 't Holt. Uit belastinggegevens blijkt dat Evert voor 1680 knecht was bij ene boer Bouwmans. Als Evert in 1698 een Vinkwijker slag wil pachten (strook landbouwgrond), brengt hij als borgen Joachim Thuijs en Henrie Bachman mee. Van de kinderen van Evert en Catrijn zijn de namen Gerrit, Herman en Catrijn bekend.

Genoemde Herman en Gerrit kwamen we in het begin al tegen. Gerrit werkt in 1724 als arbeider bij ene Hendrik Scholt. In 1739 trouwt hij Aeltjen Liefthing uit Braamt. Ze brengt twee 'onechte'

kinderen mee. Erna worden nog minstens drie kinderen geboren. Willem staat vermeld bij de daghuurders.

Gemeente Etten

Zoon Everhardus, geb. 1740, ging waarschijnlijk in Duitsland werken, want hij trouwde in Emmerik in 1772 met Gerarda Hietveld uit het toen Gelderse Speelberg. Als zij vermoedelijk in het kraambad overlijdt, hertrouwt Everhardus met Joanna de Bay. Zoon Hendrik (geb. 1786) trouwt in 1817 met de weduwe Joanna Planckman. Het is het laatste huwelijk dat in de zelfstandige gemeente Etten werd gesloten; een jaar later ging ze op in Gendringen. Joanna overleed jong en Hendrik hertrouwde in 1822 met Dora Winters uit Terborg. De grote familie woonde met kostgangers en personeel op de Bleumerstede (nu Bleumerstraat 3) in IJsselhuten, later op 't Knoetslag of Knuijslag, de tegenwoordige Josephinahoeve aan Heuvenseweg 1 in Etten.

Als opvolger komt Antoon Willemsen, geboren 1829, die in 1868 trouwt met Clasina Berendina Bolder uit Bergh. Het echtpaar wordt de dupe van de landbouwcrisis en moet in 1871 een deel van het bezit verkopen. In 1879 gaat Antoon als boer failliet. Hij gaat in een fabriek werken en het gezin komt aan de Markt in Silvolde te wonen.

Zoon Gert (Gradus Hendrikus, de overgrootvader van stamboomonderzoeker Willem, geboren 1877) trouwt in 1905 met buurmeisje Maria Weultjes. Opmerkelijk is dat Gert maar dertien dagen bij het leger is geweest en toen wgens gebreken is ontslagen. Wat die gebreken waren is niet meer te achterhalen. Het paar woont bij Maria's ouders in en krijgt twaalf

♦ Het paar Gradus Willemsen en Maria Weultjes. Gradus hoefde maar dertien dagen onder dienst. (Repro Ron Nagtzaam)

kinderen. Gert is fabrieksarbeider en overlijdt op zijn vijftigste aan maagkanker. Op zijn grafsteen zit een emaille naam-

plaatje, het zal wel door een van zijn zonen zijn gemaakt; ze werkten namelijk allemaal in de emailleer-industrie.

ADVERTENTIE

Canon
copiers, faxen
en printers

Huur lease of koop?
Bel altijd:

Wink
kantoor- en huishoud-

Grutstraat 12 • Doetinchem
Telefoon 0314 - 344233

Levering en service
door de gehele achterhoek

WORTELS IN DE ACHTERHOEK

rubriek over boerderijen
en familienamen door
Henk Harmsen
suggeties en
aanvullingen 0543
472603

Twee soortgelijke beekjes die allebei de Weppel heten, op maar enkele kilometers van elkaar liggen... Vader Johan en zoon Teunis Roenhorst uit Hengelo zullen niet rusten voor ze, na jaren van denk- en speurwerk, hun gedurfd stelling bevestigd zullen zien: deze Weppel was eens één-en-het-zelfde restant van een machtige Rijnarm, die in oude tijden dwars door de Achterhoek zijn water tot aan de IJssel voortstuwde.

In onze 'Wortels' van 8 februari liet amateur-historicus Teun Roenhorst al doorschermen dat het vraagstuk van de twee Weppels hem niet loslaat. Teun heeft het speurwerk trouwens niet van een vreemde. Zijn pas tachtig geworden vader Johan, net als hij oud-buschauffeur, is al even fanatiek en vasthoudend als het gaat om op oudheidkundig gebied waarheid en onzin van elkaar te schiften.

Johan in sappig Hengels: „Ze ma-

ADVERTENTIE

Een nieuw adres voor uitzend- werk.

De Roenhorsten en het geheim van de Weppel

22-3-1997

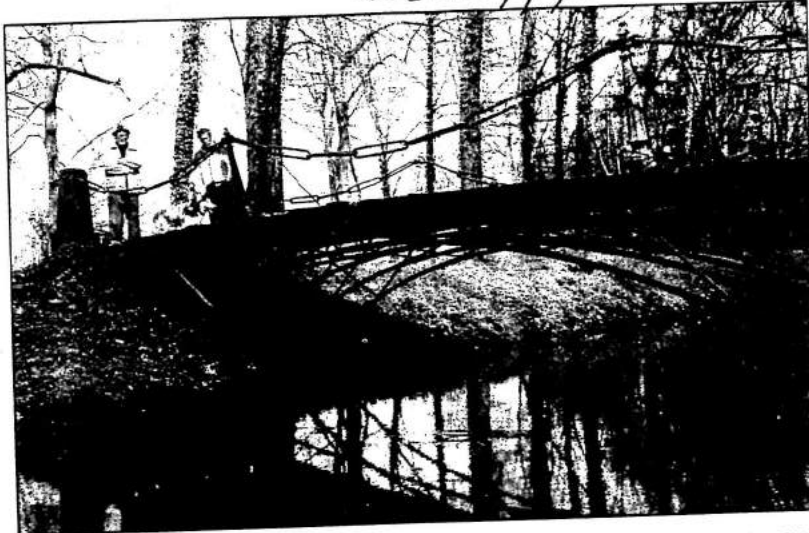
Met Napoleon

Het is frappant hoe via een oproep in deze rubriek vaak onvindbaar lijkende gegevens in korte tijd boven water kunnen komen. Nog dezelfde dag waarop het artikel over de familie-naam Geurtsen verscheen (8-3), meldde de heer Gerritsen uit Zelhem, die onderzoek doet naar de Franse Tijd, de overlijdensakte te hebben gevonden waarin staat dat op 18 oktober 1813 Bernardus Hogelagt in het marinehospitaal in het Franse Rochefort is overleden. Hij heeft kennelijk als soldaat Napoleon gediend. Het plan van de veldheer om Engeland te veroveren ging echter niet door. „De mondelinge familieoverlevering, dat een van onze voorouders voor Napoleon heeft gevochten, is na 190 jaar bevestigd”, aldus meldt de opgetogen genealoog Eddy Geurtsen in een dialectbrief. Bernardus Hogelagt was zijn 'old-old-oom'.

ken mij niks wijs. Ik ga nog voor geen professor aan de kant. Ik heb vóór het trouwen veel in Hummelo rondgezworven. Mijn vrouw was van Voortman aan de Hessenweg. Die Weppel heeft me altijd beziggehouden, omdat we hier in Hengel immers ook een Weppel hebben. Ik zal op mijn oude dag het bewijs nog leveren.”

Moeras

Eddy Geurtsen van de oudheidkundige vereniging in Hengelo schreef in 1994 in het verenigingsblad de Olde Kaste dat een weppel niets dan een aanduiding voor een moerasslootje zou zijn en dat zowel Hengelo als Hummelo zijn eigen moeras had, waarin zoiets kon ontspringen. Geen relatie dus tussen de beide Weppels. De Roenhorsten gaan daar lijn-

♦ Vader Johan en zoon Teunis Roenhorst bij Enghuizen op het bruggetje over de Hummelse Weppel. (Foto Ron Nagtzaam)

recht tegenin. Teunis: „Vanwege de slechte waterkwaliteit in ons dorp moet die Weppel een belangrijk stroompje zijn geweest. De oude naam 't Stroet voor de Bleek geeft aan dat het een moerassig gebied was. De Bleek is zo'n drie eeuwen geleden gegraven en de vrijkomende grond is gebruikt voor de wegvverbetering in het dorp. Maar: de Bleek werd gevoed door de Weppel.

ADVERTENTIE

Een nieuw adres voor detachering.

pel. Het schone water uit het Weppelbeekje werd door de vrouwen gebruikt voor het bleken van het linnengoed.” Teunis Roenhorst weet, dat nog in 1814 het woeste Rijnwater tot ver voorbij Hengelo zijn weg zocht, waaraan de naam Rijnweg nog herinnert. Van die oude Rijnbedding maakte de Weppel als riviertje deel uit, is zijn stellige idee.

Gracht

Uit zijn naspeuringen maakt Roenhorst op, hoe de oude loop van de Weppel moet zijn geweest. Door het dorpscentrum naar de Wichmondseweg, Velderkesenk, Bruinderink, langs kasteel 't Avenrenk met zijn gracht, Doeckelenborg, Runneboomshof, De Pol en 't Rieffel, tot aan de 'Vuile Straat' (nu Riefeleerdijk) en Koningsweg, en dan waarschijnlijk verder richting Wichmond. Toen het kasteel of herenhuis De Pol van de familie Van den Borch aan de Krommedijk bij de Franse inval in 1795 in brand werd ge-

schoten, werd de gracht gevoed door dit riviertje. Al met al reden genoeg om uit te gaan van een flinke stroom, die toch niet zo maar ergens in het kurkdroge Hengelse Zand kan zijn ontsproten, maar zijn ontstaan elders moet hebben gehad. In Hummelo werd de gracht van kasteel Enghuizen gevoed uit de Weppel, die heet te ontspringen in de modderige Witte en Zwarte Kolk bij Laag-Keppel. Ook de zeer

ADVERTENTIE

Een nieuw adres voor werving & selectie.

deskundige natuurhistorisch medewerker J.G. Vos van deze krant, toen nog Graafschapbode, die hierover in 1968 publiceerde, gewaagde van een oud Rijn dal door Hummelo noordwaarts, en tevens van een vroegere veldnaam 'Weppel', te zoeken ergens tussen Hummelo en Wichmond.

Vader Roenhorst geeft met brede handgebaren een lesje in waterhuishoudkunde. Hij gelooft niets van de uitleg van de Hengelose oudheidkundige vereniging. „Ach, kijk, ze moeten hun blad vullen en grijpen bij het minste of geringste naar de pen. Ze halen alles maar gauw uit de boeken, maar ze vergeten te rade te gaan bij de oude mensen zoals ik. Dat zou juist hun eerste gang moeten zijn. Zijn het moeilijke praters? Ikzelf heb geen woorden tekort, dat hoor je wel. Zet een aantal ouderen bij elkaar, schenk hen een borreltje in en je hoort alles uit eerste hand”, is zijn welgemeend advies. „Met elkaar blijven overschrijven kom je geen steek verder.”

ADVERTENTIE

WATERBEDDEN

AQUA ADVIES

Houtsmastraat 136
Doetinchem
Tel. 0314-361465
(Winkelcentrum Overstegen)

's maandags gesloten -
vrijdag koopavond

ADVERTENTIE

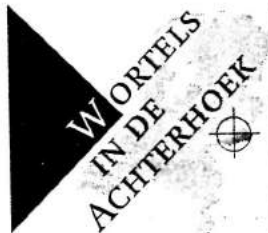
Canon

copiers, faxen
en printers

Huur lease of koop?
Bel altijd:

Gruts
Te
Le
door

29-3-1992 april 1992 Twee takken Bulsink in Dinxperse Heurne

rubriek over boerderij- en familienamen door Henk Harmsen
suggesties en aanvullingen 0543 472603

De Tepper in de Dinxperlose Heurne is een van de twee stamhuizen van Bulsink. In 1952 werd de hoeve door een reizend fotograaf vastgelegd, de hierbij in zwart-wit afgebeelde foto werd met de hand ingekleurd. We zien een 'Saksisch' boerderijtje, fraai in het groen, de kippen scharrelend in de bongerd. Genealoog en boerderij-onderzoeker Gerrit Doornink op Geunhuus houdt zich met de naam Bulsink bezig; zijn in 1994 overleden schoonmoeder heette Grada Hendrika Lankhof-Bulsink.

Doornink vond in De Heurne twee aparte takken Bulsink, die misschien toch gezamenlijke voorouders hebben. Hij zoekt contact met genealogen die misschien ook weten waar die voorouders hebben gewoond. De 'Tepper-tak' begint met Jacob Bulsink, die ergens rond 1700 huwde met Trijne Rennink. Volgende generaties heten Coenraad, Hendrik, Jacobus en Gerrit Jan. Deze Gerrit Jan, geboren 1817, was landbouwer en kastelein, vandaar de huisnaam Tepper, kennelijk het dialectwoord voor tapper. Het was echt zo'n hoerencafetie waar man en paard uitrusten tijdens het werk. Hoe lang de gelagkamer in het huis nog bestaat is niet bekend. De Tepper is nu de boerderij

♦ Stamhuis de Tepper in 1952. De naam is ontstaan doordat de boerderij in de vorige eeuw een gelagkamer had. (Foto Willem Hissink)

van de familie Reuterink aan de Stegerdijk 1. Na Gerrit Jan woonde op de Tepper nog zijn zoon Hendrik Jan (geb. 1848), wiens dochter Johanna Geertruida in 1909 trouwde met Gerrit Jan Bulsink van de Maote; ook zijn ouders heetten allebei Bulsink. Door beide huwelijken Bulsink-Bulsink ontstond er vermenging van de beide takken. Ook tussen Bulsink en Lankhof ging het innig toe. Eerdergenoemde Gerrit Jan Bulsink de tapper huwde in 1842 met Janna Geertruid Lankhof. Treffend is dat ruim een eeuw later hun nazaat Grada Hendrika Bulsink trouwde met Gerhard Lankhof van Geunhuus.

De Maote

De tak 'Bulsink van de Maote' gaat terug op stamvader Menno Bulsink, die - ook rond 1700 - huwde met Ma(g)dalena van de Horst. Na hem volgen in mannelijke lijn Alof of Adolf, Gerrit Willem, Arend, Jan, Gerrit Willem en Gerrit Jan (vader van Grada Hendri-

ka). Op de Maote aan de Kalverweidedijk 11 woont tegenwoordig de familie Smits. Ook van dit huis werd in 1952 de bekende handgekleurde foto gemaakt. De naam Bulsink wordt door naamkundige B.J. Hekket afgeleid van de voornaam Bulso, die weer 'broer' betekent. Hekket vond één boerderij vermeld, Bulsing bij het Twentse Goor in 1485. Gerrit Doornink sluit echter niet uit, dat er een relatie is met het oude huis Bullens, dat in Lintelo heeft gestaan. Deze historische hoeve brandde in 1936 tot de grond toe af door onvoorzichtigheid van een fotograaf, die op de deel foto's wilde nemen en met magnesiumpoeder flitste, waarop de vlam in het hooi sloeg. De naam Bulsink komt in het telefoonboek onder De Heurne nog slechts een keer voor, maar onder Dinxperlo elf keer. De meeste vermeldingen zijn vervolgens onder Aalten (tien maal), Kilder (zeven maal), Doetinchem (zes maal) en Varsseveld (vijf maal). Een keer

komt de naam verder voor onder Winterswijk en Breedenbroek. Van verstokte boeren hebben de Bulsinks zich allengs allerlei beroepen eigen gemaakt. Uit de Tepper-tak is bijvoorbeeld de Dinxperlose meubelfabriek Bulsink voortgekomen. In Dinxperlo is niet bekend of er nog een oude familieband met Bulsink Woninginrichting in Kilder bestaat. Hier begon zelfstandig timmerman Jan Bulsink in 1938 een meubelwinkel. Mocht zo'n familierelatie wel bestaan, dan zou Gerrit Doornink dit graag weten. Ook zoekt hij nog andere gegevens. In het kader van het boerderijenonderzoek doet hij naspeuringen naar de plaats waar Klein Gelkink in De Heurne lag. Betreffend zijn eigen voorgelacht Doornink is hij benieuwd of iemand informatie heeft, die verder teruggaat dan Berent op den Doornink, die in 1650 in de Sinderhoek (Wisch) werd vermeld (nu Lankveld, Harterinkdijk).

Rond Tomesen en de Wijnbergse Tol

ADVERTENTIE

5 april 1997

Deze mensen komen naar de gehoormeetweek. U ook?

Gehoormetweek 7 t/m 11 april

Er zijn in Nederland 1,3 miljoen slechthorenden! Jong en oud. Hoe goed hoort u eigenlijk? Laat de kwaliteit van uw gehoor testen tijdens de gehoormeetweek van Horen audiciens. U bent welkom van maandag 7 tot en met vrijdag 11 april van 10.00 tot 17.00 uur.

Groets gehoor-test door professionele audiciens

Horen Ede
Maandweg 9a
6711 NC Ede
(0318) 65 03 80

Horen Arnhem-poli
Manga Klompelaan 6
6836 BH Arnhem
(026) 378 76 06

Horen Veenendaal
Spoonlaan 3
3903 XS Veenendaal
(0318) 54 83 80

Horen Doetinchem
Terborgseweg 49
7001 GN Doetinchem
(0314) 33 33 78

Horen Wageningen
Boterstraat 4a
6701 CW Wageningen
(0317) 41 40 31

Lindenhorius Horen
Waarstraat 200
7001 BV Doetinchem
(0314) 33 33 31

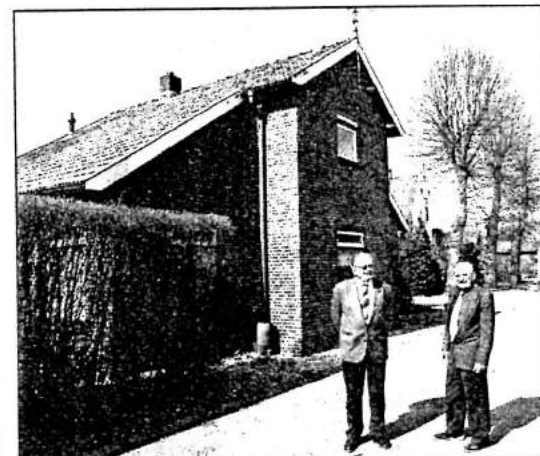
Het oude buurtschapje De Tol in Wijnbergen is het beschermen waard. Een monumentale oude school met in pandige meesterswoning, een voormalige bakkerij, schoenmakerij en coöperatie, een boerderij en een voormalig tolhuisje met de typische erker eraan maken het tot een markant stukje Achterhoek met een rijke geschiedenis. Twee oudere 'Tollenaars', Wim Tomesen (74) en Hemmie Borkus (80), -ze noemen zichzelf 'de laatste overlevenden van de oude garde', vertellen in twee afleveringen over het leven rond de Wijnbergse Tol in vroeger dagen.

Toen in de vorige eeuw overal werd overgegaan tot wegverbetering met basalt, werden langs de wegen tollens opgericht om de kosten van aanleg en regelmatig onderhoud op de passanten te verhalen. Dit onderhoud hield onder andere in het telkens verleggen van zware houtblokken, hetgeen spoorvorming moest voorkomen. In 1860 kwam in Wijnbergen zo'n tolhuis, tevens bierhuis. Daar begon ene Jansen als tolgaarder. De man was twintig jaar weduwnaar. Een van zijn vier kinderen uit zijn tweede huwelijk, kwam om het leven bij een het vuurtje stoken, waarbij zijn kleren vlam vatten. Na zes weken overleed het kind. Gert geheten.

Buurman Willem Tomesen (1861-1922) trouwde in 1889 met Johanna Martina Tap uit Gaanderen en werd na overlijden van Jansen benoemd tot tolgaarder. Dat was in 1905. De man droeg een grote baard en werd om die reden wel bijgenaamd Zacharias. (De Tomesens (met de nadruk op de o) komen van oorsprong uit Beek, waar in 1800 landbouwer Willem Tomesen trouwde met Maria Gerritsen.)

Na Willem nam zoon Jan (1892-1992) het over in 1922. Deze honderdjarige wist zich in 1992 de tarieven nog te herinneren, die op een groot bord aan de muur te lezen waren. Deze bedragen waren kennelijk gebaseerd op de verwachte schade die aan de weg werd aangericht: acht cent voor paard en wagen met smalle velgen, met vier wielen zes cent. Een auto met twee personen 25 cent, met meer inzittenden 50 cent. Boeren probeerden vaak de tol te omzeilen via een zandweg, die bij Berend Verheij uitkwam. Jan Tomesen wist ook nog te melden dat de eerste, die in 1905 de tol passeerde toen hij net tolbaas was geworden, de bekende autohandelaar 'Tod' Semmelink was. Jan Tomesen had een zeer druk bestaan. Dat moest ook wel van van honderd gulden in drie maanden als tolgaarder met zijn gezin kon hij geen hoge sprongen maken. Hij was dan ook behalve 'tolenaar' nog wegwerker, kleine boer en timmerman. In een werkplaatsje naast het tolhuis maakte hij o.a. de doodskisten voor heel Wijnbergen, waarbij ook het af-

♦ Wim Tomesen en Hemmie Borkus voor het voormalige tolhuis en de openbare school in Wijnbergen. (Foto Ron Nagtzaam)

leggen van de doden hoorde. Als timmerman maakte hij ook de schietplanken voor buurman bakker Hebing. Of dit nog niet genoeg was ging de man ook nog maalstenen scherp en met schoenmaker Borkus bij de tegenover gelegen maalderij Dommerholt en 's morgens met zijn vrouw Anna de kachels aanmaken in de openbare school naast het tolhuis, die ze ook schoonhielden. In 1921 werd ook nog begonnen met ABTB-brandverzekeringen. Dan was het tolhuis nog tevens tramhalte met verkoop van tramkaartjes en officieel telegraaf/telefoonkantoor. Vaak moesten de Tomesens 's nachts het bed uit om telegrammen of telefonisch nieuws over te brengen, vooral voor de Doetinchemse veemarkt.

Telegram

De nu 74-jarige Wim Tomesen herinnert zich dat hij als kind eens met zijn moeder Anna mee moest een telegram wegbrengen

naar Bod van 't Veer aan 't Waalse Water, door weer en wind in het donker helemaal te voet door de bar slechte Kruisallee. „Ik moest met een petroleumlamp voorop lopen. Toen we uiteindelijk bij Bodt kwamen, kregen we na een hoop hondengeblaf van de oude baas nog een grote mond op de koop toe." De boer annex veerbaas was van nature ontzettend nors en lastig. De tram Zutphen-Emmerik had enorm oponthoud aan de tol, want voor elke inzittende afzonderlijk moest worden betaald. Rond 1925 reed de tram Zutphen-Emmerik om half vijf 's morgens met donderend geweld tegen de tolboom aan. Wim Tomesen herinnert zich dat hij als peuter in hansop buiten mocht kijken naar de ravage. Door de zwakke petroleumlampen op de tram had de machinist de tolboom niet gezien. Voortaan hing er even voor de tol een grote rode-wit-blauwe vlag uit als waarschuwing voor de gesloten boom.

Rond Tomesen en de Wijnbergse Tol (2)

Wim Tomesen (74) herinnert zich nog de vaste tolgasten uit zijn jeugd, die zich bij de Wijnbergse Tol kwamen warmen of drogen tijdens hun fietsrit naar het werk en de voeten in het fornuisoven staken. Zoals de Stokkumer Willem Engelbarts, die bij slachterij Zadelhof werkte en stevast een flinke worst achterliet. Ook weet hij nog hoe de heer en mevrouw Burgers van het dierenpark langs kwamen en de kinderen kwatta gaven.

Toen het dierenpark in de nazomer van 1923 verhuisde van 's-Heerenberg naar Arnhem, waren de dieren in gesloten goederenwagens met de ZE-tram langs de Wijnbergse tol gekomen. Dat ging goed totdat de tram voor de tolboom afremde en de beide leeuwen de wagon zowat afbraken van ongeduld. Het was een heel spektakel. Moeder Tomesen had de tram van angst maar gauw doorgelaten met de woorden: „Maak de beum los, weg met dat zootje.”

Paard op hol

De eerste klasse van de tram, hoe luxe ook, werd in de volksmond de 'vlooiënteam' genoemd. Ze werd kennelijk nooit schoongemaakt, zodat springend kleinvee er vrij spel had. Wim Tomesen herinnert zich uit zijn jeugd een rit naar de dichtgevroren Rijn in Emmerik, waar geniesoldaten het kruisende ijs lieten springen. Als stationhoudster had moeder vrij reizen.

Nog een aardige anecdote. Toen de tram eens voor de tol stond te wachten, sloeg een paard van ene boer Onstenk, die naar maalderij Dommerholt wilde, op hol. Vader Tomesen kwam erbij lopen. Hij was juist de schoorsteen aan het vegen. Maar de mensen in de tram meenden dat hij onder de kar had gezeten en daardoor zo zwart was...

Bakker Hebing ging vaak vissen met veldwachter Te Dorsthorst. Ze zetten dan de fietsen bij Bodt van 't Veer en roeiden naar de overkant van 't Waalse Water. Toen ze eens terugkwamen was de fiets van te Dorsthorst weg en hij zag het rijwiel nooit terug. Over de markante veldwachter vertelt Hemmie Borkus (80) van

rubriek over boerderij- en familienamen door Henk Harmsen
suggesties en aanvullingen 0543 472603

boerderij 'De Dennenboom' aan de Kruisallee lachend: „Als kind kenden we geen veldwachters, nooit gezien. Opeens kregen we hier Te Dorsthorst. Hij bekeerde me eens voor allerlei kattenkwaad vijf keer in één week, zoals voor 'pötjes smiete' (met stenen isolatoren van de PGEM kapot gooien) maar och, gevolgen had het nooit. De Tol stond niet te best bekend want wij knapen zochten het op straat.”

Buurtpompe

De tol behoorde toe tot een beheersstichting, waarvan indertijd ene Japing uit Doetinchem de baas was. Ook hadden de gemeenten Doetinchem en Bergh kennelijk met de tol van doen.

De tol was ook een soort openbare plaats: er stond een publicatiebord voor mededelingen van gemeente en waterschap en een fraai koperen buurtpompe in kast, die door Tomesen werd onderhouden. Ook voor reclame was plaats: aan het Tolhuis hing jarenlang een groot metalen bord van Sluis Diervoeders. De diepgeslagen pompe was bekend om haar schone water. Hemmie Borkus had als kind een hekel aan de wasdag, want dan moest hij pompen en water sjouwen; het water thuis bevatte te veel 'roodblek' (oor). Toen Hemmie Borkus een hondenaar kreeg, probeerde hij de drie cent tol te ontduiken door onder de tolboom door te sjezen. Op een keer bukte hij niet ver genoeg en sloeg met het hoofd tegen de boom. 'Anna van de Tol' had zo met hem te doen dat ze hem nog gratis doorliet...

Bij het wegonderhoud, van café Renner in Zeddam tot aan de brug in Doetinchem, had vader Jan Tomesen hulp van diverse personen

♦ De officiële opheffing van de Wijnbergse Tol op Oudejaarsavond 1930. (Foto Tomesen, repro Ron Nagtzaam)

zoals Straub, grootvader Thuis en Damen uit Braamt. De tram loste hoopjes basalt en leem op bepaalde afstanden langs de weg om de gaten te dichten. Voor fietsen was de basaltverharding niet ideaal, want je reed de banden gauw kapot op de scherpe stukjes. Omdat moeder Anna erg druk was met haar tram en telegrammen, werden de kinderen Tomesen vaak verzorgd door tante Dina Thuis.

Opheffing

Meester Leonards woonde in de openbare school, waarin ook de meesterswoning zat. Hij had in 1921 de eerste radio van Wijnbergen. Buren gingen er luisteren en bij een preek zetten ze vroom de pet af. Na Leonards kwam meester Jansen.

In de buurt was ook de 'bond' of

coöperatie, waar allerlei veevoer en boerenbenodigdheden te koop waren, met ernaast de klompen-schuur van de klompenmakers Hebing en Schenning.

De Wijnbergse Tol was de laatste in Bergh. Overal werden de lastige tolleren opgeheven vanwege de komst van de wegenbelasting. Op oudejaarsavond 1930 werd de tolboom bij Tomesen verwijderd. Op de foto van dat plechtige moment zien we aan weerskanten van de tolboom links de burgemeesters van Bergh (Smit, met slobkousen) en rechts van Doetinchem (Duval Slothouwer). Links naast Smit staat met snorbaas Japing, geheel links veldwachter Te Dorsthorst, verder diverse andere prominenten en tolbewoners. Tussen de beide burgemeesters in staan Jan en Anna Tomesen. Deze krant, toen

nog Graafschap-Bode, schreef plastisch dat de 'paal des aanstoots' of 'houten ergernis' in de nacht der eeuwen verdween. Het dubbelmannenkwartet Inter Nos uit Dichteren luisterde de plechtigheid op.

Na de opheffing nam Bergh de weg over. Het gezin Tomesen verhuisde naar Braamt, waar later door de volgende generatie de parketfabriek werd opgericht. Het oude tolhuisje staat er nog altijd. Maar hoe lang nog? De landhonger van Doetinchem kent geen grenzen. Alles moet onder het mom van openbaar belang wijken voor de Industrie, zelfs het beschermde natuurgebied de Kennade is niet meer veilig. Hemmie Borkus, net op Berghs grondgebied wonend, heeft er geen goed woord voor over. Toen de

snelweg A18 werd aangelegd stond hij alleen in de strijd. Protesten haalden niks uit. Nu raast het verkeer vlak langs zijn kamer, maar voor geluidsisolatie wil de gemeente Bergh niet opdraaien. Hij zag destijds hoe de politie van Bergh destijds een arm gezin uit het armenhuisje zette omdat de weger moest komen. Alles is doorneden en kapotgemaakt. En nu die industrieplannen weer, zelfs over de snelweg heen.

Borkus: „Een tijdje geleden werd ik gebeld door iemand van Bergh voor een enquête. Ze vroegen welk punt ik Bergh zou geven. Ik had het antwoord gauw klaar. Ik zei: een nul kunnen jullie krijgen. De juffrouw schrok, maar toen ik de reden had verteld gaf ze me nog gelijk ook.”

Familie Somsen plant linde in IJzerlo

SD 19/04-1997

Anderhalve eeuw nadat de eerste Somsen naar de Verenigde Staten emigreerde, wordt in augustus dit jaar een grote familiereunie gehouden. Naamdragers uit de hele wereld komen in de Achterhoek bijeen. In IJzerlo wordt een linde geplant. Er wonen momenteel zo'n vijfhonderd Somsens in Nederland, meer dan honderd in de Verenigde Staten en verder telgen in Australië en Nieuw-Zeeland, Canada, de Filipijnen, Japan, Zuid-Afrika en diverse Europese landen.

rubriek over boerderij- en familienamen
door Henk Harmsen
suggesties en aanvullingen 0543
472603

Aaltjen Somsen uit Aalten, die in 1847 als eerste naar de VS (Wisconsin) trok, was gehuwd met Dirk Jan Rijkers. In 1851 volgde als emigrant naar de VS Hendrik Jan Somsen, gehuwd met Johanna Rensink en in 1881 Jan Hendrik Somsen, gehuwd met Johanna Rauwerdink.

Aaltjen en haar man Dirk Jan Rijkers zijn door de genealogen overzee nooit teruggevonden. Gezien hun vertrekdatum 14 augustus 1847 bestaat de kans dat ze zijn verongelukt bij de vreselijke brand op de Phoenix van 20 november 1847, nu anderhalve eeuw geleden. De ramp wordt dit jaar in het Amerikaanse Sheboygan herdacht, waarbij ook een Achterhoekse delegatie aanwezig zal zijn.

De familie Somsen is zeer enthousiast bezig, zowel in Nederland als de VS. De stamboom Somsen, geheel per computer uitgewerkt, gaat terug tot ongeveer 1600. Op de bijeenkomst in augustus wordt een tweetalig familieboek gepresenteerd, geschreven in het Nederlands en Engels. Het wordt ruim 300 pagina's dik en bevat meer dan 150 illustraties.

Ook op Internet is de Somsen-clan actief. John H. Somsen uit Holyoke in de VS verzorgt als 'gastheer' deze home pages.

Erve Kots

De reüniecommissie, bestaande uit zeven personen, verwacht zo'n vijfhonderd deelnemers. Vanwege dit grote aantal kan de familiebijeenkomst niet in de gemeente Aalten worden gehouden, zoals aanvankelijk de bedoeling was, maar moet worden uitgeweken naar Erve Kots in Lievelede. Het wordt een tweedaagse bijeenkomst op zaterdag 9 en zondag 10 augustus dit jaar. Dan wordt naast het familieboek ook een veertig minuten durende video-film van de professionele video-producent Ben Somsen met Engelse ondertiteling gepresenteerd. Ben heeft stad en land afgeleid om er een interessant document van te maken. Ook zal op de zaterdag een Somsen-orkest worden geformeerd. (Het secretariaat van de reüniecommissie is Maanstraat 19, 7553 DT, Hengelo Ov.)

Op de zondag wordt na een kerkdienst in de Aaltense NH-kerk in

♦ Het Jaopikshuus aan de Rengelinkweg in IJzerlo, waar tot 1847 Aaltjen woonde. (Foto Jan van den Brink)

de buurtschap IJzerlo op voorouderlijke grond een linde geplant en is er koffiedrinken op z'n Achterhoeks. De gasten van verre worden tijdens hun verblijf in de Achterhoek bij gastgezinnen of op een camping in IJzerlo ondergebracht. Voor de familiebijeen-

komst wordt ook een speciaal programmaboekje gedrukt.

Naar Jaopikshuus

Hoewel in IJzerlo de boerderij met de naam 'Somsenhuus' staat aan de Westendorpweg 6 (H.J. Lamers), schijnt het Jaopikshuus

aan de Rengelinkweg 5 (Veerbeek) als stamhuis oudere papieren te hebben. Aaltjen, de eerste emigrante in 1847, kwam hier vandaan. De boerderij draagt in muurankers het jaartal 1896 en maakt met haar bijgebouwen een ouderwetse indruk.

Het echtpaar Veerbeek, zelf niet verwant met de Somsens, vertelt al heel wat keren Amerikaans bezoek te hebben gehad. Er is druk gefilmd en gefotografeerd. Dat bij hun huis een linde zal worden geplant is nieuw voor hen, maar ze vinden het allemaal prima.

Katholieke Duitsers en Friezen in Bredevoort

26 4-1952

Historie en genealogie gaan hand in hand in het boek 'Nazarëth, Bredevoort en zijn katholieken', dat op 11 oktober verschijnt. Het is vrij uniek dat in een parochiegeschiedenis aandacht wordt besteed aan de herkomst van een aantal katholieke families, omdat dit uiteraard veel apart onderzoek vergt. Auteur Jos Wessels is erin geslaagd om van liefst zesentwintig families een kort genealogisch overzicht te geven. Eerder schreef Wessels al een boekje over zijn eigen en aanverwante families.

rubriek over boerderij- en familienamen door Henk Harmsen
suggesties en aanvullingen 0543 472603

Wessels: „Natuurlijk zijn het geen volledige stambomen. Ik heb vooral de herkomst willen aangeven van de families, die nu nog in Bredevoort wonen en een rol spelen in de parochiehistorie. De overzichten gaan tot ongeveer 1920.”

De periode hierna zal per familie uitgezocht moeten worden omdat voor latere archiefgegevens privacy-bescherming geldt. Toch zal het voor menig inwoner en afstammeling een openbaring zijn in het parochieboek zijn of haar voorouders aan te treffen, al of niet met foto.

Bredevoort heeft en had een naar verhouding grote katholieke parochie. Dat komt doordat zich in het vroegere garnizoensstadje nogal wat families van buitenaf hebben gevestigd als bestuursambtenaren, ambachtslieden, ondernemers. Veel van hen blijken van Duitse afkomst. Nog maar enkele families zijn al vanaf de oprichting van de parochie in 1798 in Bredevoort. Katholieke mannen vonden merendeels hun werk in de plaatselijke textiel, maar dreven daarnaast een klein boerderijtje.

De beschreven families zijn Ubbink, Betting, de Vries, Frenken, Rave, Top, Rots, Wubbels, Sheridan, Elschot, Temming, Boschker, Veldkamp, Ten Bruin, Wen-

sink, Jetten, Wichers, Beckers, Ebberts, Schut en Stevens.

Ook van enkele families aan de rand van de gemeente Winterswijk, die bij de parochie Bredevoort horen, wordt de afkomst beschreven: Te Molder, Harbers, Van Westerholt en Visser. Harmsen op de Haart kerkte vanouds eveneens in Bredevoort.

Wevers

Al in 1807 woonden in Bredevoort drie gezinnen Ubbink. De familie was afkomstig van de gelijknamige boerderij in Miste. Ook woonden in het stadje al twee gezinnen Betting. Via het beroep van wever kwam deze familie terecht in de textiel- en meubelbranche. De naam Wubbels komt in 1798 al in de parochie voor.

Opmerkelijk is dat zich nogal wat wevers in Bredevoort vestigden. Johan Wilhelm Rots uit Ramsdorf (geb. 1780), Gerhard Johan Braun (geb. 1800) uit Bocholt, die rond 1840 kwam en zijn naam tot Ten Bruin vernederlandste, en Jan Willem Wensink (geb. 1800) die via Etten in 1847 als Wever kwam en rond 1920 in Bredevoort al liefst vijftien gezinnen als nazaten had. Ook blauwverver Jozeph de Vries (geb. 1800) in Bocholt, had met textiel te maken, evenals Jan Berend Top (geb. 1749 in het Duitse Weske) die als bleker de Topsbleek langs de Slingebeek in Bredevoort beheerde.

♦ Het katholieke gezin van Bernard Rots en Martina Top rond 1925. (Foto Hubers/Repro Willem Hissink)

Twee stamvaders kwamen in 1886 vanwege de Kulturkampf naar Bredevoort. Ze wilden niet onder dienst in Duitsland, omdat de Duitse regering overhoop lag met de katholieke kerk.

Jozeph Wichers (geb. 1852) uit Krechting was bleker en Peter Vitus Beckers (geb. 1853) uit Bocholt was de voorvader van de latere molenbouwer Guus Beckers. Johannes Donatus Constantinus Sheridan (geb. 1793 Rotterdam)

kwam via Pannerden als belastinggrens?commies. Theodor Rave uit Ramsdorf (geb. 1789) werd koster in Bredevoort.

Harde kop

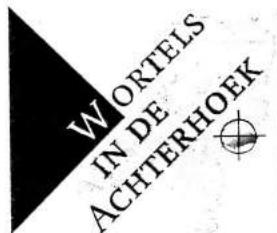
De overige nieuwkomers hadden uiteenlopende beroepen. Derk Hendrik Elschot (geb. 1843 in Harreveld) kwam in 1883, Johannes Antonius Temming (geb. 1862 Ruurlo) kwam in 1883 als timmerman en landbouwer. Johannes

Bernardus Boschker (geb. 1838 in Lichtenvoorde) was voorman, Henricus Veldkamp (geb. 1805 in Groenlo) timmerman. Henricus Ebberts (geb. 1837) kwam in 1866 als klompenmaker uit Ambt Doetinchem. Piet Schut (geb. 1893) uit Huissen was arbeider en Bart Stevens (geb. 1873) kwam in 1899 uit Rheden als metselaar. Als soldaat kwam Steven Frenken (geb. 1729) uit het Limburgse Stevensweert L. De Friese broers

Wolter en Jurrit Jetten (geb. resp. 1891 en 1898) waren hier in de Eerste Wereldoorlog aan de grens gelegerd. Hiervan bestaat nog een anekdote. Een van de broers Jetten kreeg eens ruzie met pastoor Boerma. De pastoor wilde beslist niet toegeven. „Ik heb een harde kop want ik ben een Groninger”, zei de pastoor. Maar hij trof de verkeerde want Jetten antwoordde: „Ik heb ook een harde kop want ik ben een Fries.”

Wever uit Meddo stamvader van Luiting

3-5-1992

rubriek over boerderij- en familienamen door Henk Harmsen
suggesties en aanvullingen 0543-472603

Gerard Luiting uit Schuine-sloot bij Slagharen (72) is een genealogische pionier ten voeten uit. Al in 1949, toen behalve de adel nog bijna niemand hieraan dacht, toog hij naar archieven om de herkomst van zijn familie na te vorsen. Hij ontdekte dat zijn voorgelacht in Friesland afstamde van Engelbartus Luiting/Loytink, die in als wever uit de Winterswijkse buurtschap Meddo was gekomen. Hoewel het weven seizoenswerk was, ging Engelbartus na gedane arbeid niet huiswaarts, maar trouwde hij in 1785 een Fries meisje en bleef er wonen.

De genealoog bemerkte alras dat in Meddo zo ongeveer alle boerderijen met elkaar te maken hebben en haalde al speurend naar zijvertakkingen een schat aan informatie bij elkaar. Via bewoner Hesselink van de boerderij Loytink kwam hij in contact met de werkgroep Meddo's Verleden, die twee boeken over de Meddose boerderijen en huizen heeft samengesteld. De werkgroep kon dankbaar gebruik maken van het vele voorwerk van Luiting. Onlangs schonk Luiting zijn verzameling

♦ De boerderij 'Loytink' aan de Morskers Driehuisweg in Meddo. (Foto Willem Hissink)

op floppy aan de openbare bibliotheek in Winterswijk.

Weefkamer

Het familieverhaal Luiting beslaat inmiddels zo'n 170 pagina's. In 1312 was er al een erva Lodekink in Meddo. Rond 1470 was Machelt Laykinck eigenares, die trouwde met Kerstgen Kosinx (=Kössink). Een zoon noemde zich

niet Kössink, naar zijn vader, maar Laykinck, naar de boerderij die hij bewoonde. Eind 1700 noemden de bewoners zich nog naar de boerderij, inmiddels Loykinck of Loytink. Maar de zonen trokken een voor een weg, zoals Engelbartus naar Friesland. Door huwelijk werd in 1839 de familienaam van de bewoners Hesselink. De huidige boerderij dateert van

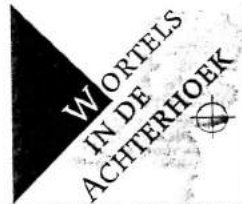
na 1860. Was bovengenoemde Engelbartus al wever van beroep, de hoeve had nog rond 1900 een weefkamer met weefgetouw. Ernaast staat het Loytinkhuysje uit 1860, sinds 1932 niet meer bewoond maar als bijgebouw. De familienaam kent tegenwoordig allerlei schrijfwijzen: Luitink, Luitingh, Luyting/k en Luyting/k. De genealoog: „Toen ik in 1949 be-

gon en vragenformulieren rondstuurde, dacht ik nog dat alle Luitings familie van me waren. Inmiddels is me gebleken dat de naam op meer plaatsen los van elkaar voorkomt. De grootste groepen naamdragers komen uit Harderwijk en Amsterdam. De Amsterdamse tak (Luiting en Luyting) stamt af van een schipper, die in 1530 burgerrecht kreeg. En

in Groningen zit nog een tak, die van oorsprong -via Winterswijk- uit Vreden komt. Daar zou ook een Luitinghuis staan of hebben gestaan." De naam gaat volgens Gerard Luiting net als de meeste ing- en ink-namen terug op een voornaam, in dit geval waarschijnlijk Loite. De wisseling van oi naar ui is volgens Luiting een 'dialectkwesie'.

Ruesink: boomstam met losse takken

10-5-1997

In een vrij klein gebied in Oost-Gelderland komen vier takken Ruesink voor. In Dinxperlo is dat de tak 'Jacob', ook in Dinxperlo maar later Gendringen de tak 'Nellis' en in Wisch de takken 'Lammert' en 'Rusink-Varseveld'. De link die zeer waarschijnlijk tussen de vier bestaat gaat zover terug, dat deze misschien nooit meer te vinden is. Maar genealoog Frits Ruesink geeft de moed beslist nog niet op. Hij wil eerst zijn onderzoek uitbreiden tot Zelhem en Hengelo. Daar wonen naamgenoten, wier voorouders oorspronkelijk uit Dinxperlo zouden zijn gekomen. De 61-jarige Dinxperlose oud-mavodirecteur doet al wel tien jaar aan familieonderzoek. Nu hij de schooldeur definitief achter zich heeft gesloten, heeft hij de tijd zich hier extra op toe te leggen. Zijn eigen bloedlijn vanaf 'Vader Jacob' was werk van één middag, want alles was in Dinxperlo te vinden. Maar nu is Ruesink bezig alle vertakkingen op papier te krijgen, of liever op scherm, want hij werkt met het computerprogramma ProGen. Dat is het ware monnikenwerk. De tak van de genealoog begint bij Jacob, wiens zoon Derk in 1696 trouwde met Dersken te Boekhorst. (Volgens de kwartierstraat Besselink zou de vader van deze Jacob ene Egbert Reusynck zijn geweest.)

Huizen

De tak Jacob heeft en had diverse 'stamhuizen' in de Dinxperlose Heurne. Het oudst bekende is Broens aan de Hoge Heurnseweg, nu Te Grotenhuis. Later kwamen daar Jennenhuus en Bakhuus bij. Mogelijk was Bakhuus vanouds inderdaad het bakhuus van Jen-

♦ Boerderij Vorster aan de Lage Heurnseweg is een oud 'stamhuis' van de Ruesinks. (Foto Hans Groene)

nenhuus en is het tot boerderijtje verbouwd en afgesplitst. Jennenhuus werd rond 1915 afgebroken. Bij het ploegen kwamen nog wel eens stenen van dit huis boven. Bakhuus is het geboortehuis van Frits Ruesink. Aan de Kamerstraat

8 staat ook een huis genaamd 'Ruesink' van G. Ormel, maar dit heeft minder oude papieren. Vorster aan de Lage Heurnseweg 30 in De Heurne (nu Keuper) is ook een oud familiehuis. Toen de broers, Derk Jan (1826-1903) en

Engelbart (1830-1921) Ruesink naar Amerika emigreerden, zou hun derde broer Berend thuis de boerderij Vorster overnemen. Maar toen Berend in 1861 overleed ging er een droevige brief naar de VS, waarin stond dat een

van de twee terug moest komen. Vermoedelijk na loting werd dit Engelbart. In Amerika wonen de Ruesinks van de Jacobtak in Illinois en Texas. Aardig is dat een van de kinderen overzee ook weer Jacob heet.

Door zijn onderzoek ontdekte Frits Ruesink, dat Hendrik Willem Ruesink, zijn vroegere buurjongen, nu chef financiën in Eibergen, met hem verwant is als afstammeling van Nicolaas uit 1707.

Ook ontdekte Frits hoe zijn oma Fennigje Boon in Dinxperlo terecht is gekomen. De familie Boon kwam van Deventer naar Dinxperlo om te werken op de Deventer Tapijtfabriek, toen die in Dinxperlo een vestiging opende. Een broer van Fennigje, J.J. Boon (geboren 1865) werkte liefst zestig jaar bij de tapijtfabriek en moest er toen nog noodgedwongen mee stoppen vanwege een beenwond.

Drank

De Ruesinks waren altijd kleine boeren, klompenmakers, daghuurders en later fabrieksarbeiders. Gemeentelijk vroedvrouw Theodora Ruesink werd in 1896 ontslagen wegens drankmisbruik; haar moeder Elsen Ruesink-Dammers was ook al vroedvrouw.

De naam Ruesink komt vooral in het oosten voor, maar in Amsterdam zit ook een tak. De Ruessinks in Bredevoort stammen van een Dremptse tak. De journalistenfamilie komt uit Breedenbroek. Hoewel ook in Aalten de naam voorkomt, is er geen tak die daar begint.

De naam wordt op de meest uiteenlopende wijzen gespeld. Frits: „Je kunt wel stellen dat bij elke verandering van handschrift in de doopboeken ook de schrijfwijze verandert. De naam zal vroeger met een lange u lang uitgesproken zijn, want in Varsseveld staat ergens 'Ruussink'. Ook leest men Reusing(h), Reus(s)ink en het verhoollandste Ruis(s)ink. Een uit Duitsland teruggekeerde telg liet zich Rüsing schrijven.

Naamkenner Hekket herleidt Ruesink tot het Erve Ruessink, dat in 1473 in de Zelhemse buurtschap 't Gooi wordt vermeld. Maar omdat de naam in Wisch veel voorkomt, kan ook erve Rocokinc in Varsseveld, vermeld in 1245, een bron zijn. Hekket denkt dat de boerderijnamen weer zijn afgeleid van de oude voornamen Roziko en Ruso.

Veerbeek: een familie op de grens

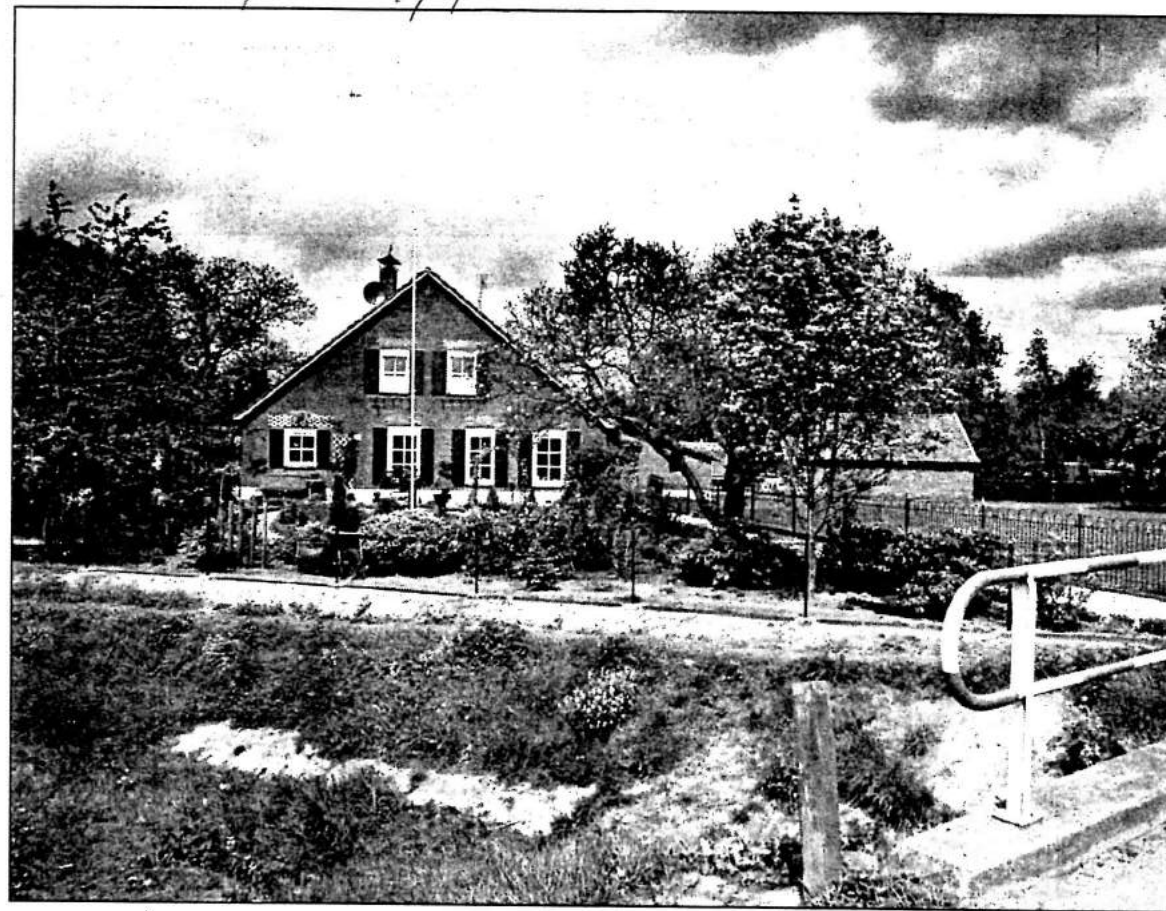
17-05-1997

De naam Veerbeek is typisch voor Dinxperlo en Suderwick. Alle naamdraggers zijn terug te voeren tot een en dezelfde stamvader, die zijn naam ontleende aan de beek, die nog altijd als een smal slootje door Dinxperlo stroomt. De Arnhemse oud-opticien Jan Zwiers (62) is een genealoog ten voeten uit. Hij is via de naam Veerbeek helemaal gegrepen door deze hobby.

Het begon rond 1980, toen zijn vrouw hem vroeg wat hij eigenlijk van zijn voorouders wist. Dat was bitter weinig. Omdat de naam Zwiers uit Groningen stamt, begon Jan om praktische redenen met de stamboom van zijn moeder, een Veerbeek. Daarvoor waren namelijk alle gegevens te vinden in Dinxperlo en het Rijksarchief in Arnhem. Al vrij snel was hij terug tot Egbert te Veerbeek, die rond 1640 is geboren in Dinxperlo of Suderwick en wiens vader Hendrick heette. Geert komt voor in het oudste kerkboek van Dinxperlo.

„Ik was vooral nieuwsgierig naar bepaalde familierelaties. Een zus van mijn moeder was bijvoorbeeld met Veerbeek van het garagebedrijf in Aalten getrouwd en ik wilde weten wie hun gezamenlijke voorouders waren”, zegt Jan Zwiers. Zwiers kent de omgeving van Aal-

♦ De boerderij Keupenhuus aan de Veerbeek bij de Keupenbrug in Dinxperlo. (Foto Jan van den Brink)

ten en Dinxperlo uit zijn jeugd. Aan het eind van de oorlog verbleef het gezin als evacuees vanuit Westervoort bij een tante in Aalten. „Bij Dinxperlo krijg ik altijd een speciaal gevoel” zegt de enthousiaste genealoog, die ook lid is van de oudheidkundige vereniging Aalten-Dinxperlo-Wisch. Er zijn vanouds vier takken Veer-

beek te onderscheiden. Drie ervan beginnen met Hendrick te Veerbeek, de zoon van Geert, die totaal achttien kinderen uit drie huwelijken had. Hij was ruiter onder de Munsterse lijfcompagnie. De vierde tak begint bij zijn broer Derk. Deze vierde tak is in 1806 naar Rhon bij Rotterdam vertrokken. De drie eerste takken

zijn te vinden rond Dinxperlo en de veenkolonie Dedemsvaart, waar rond 1920 een familie heen trok vanuit Aalten. Totaal zijn er 987 personen bekend, die met de naam Veerbeek geboren zijn. (Het voorvoegsel 'te' ging er al rond 1730 af.) Het oorspronkelijke huis zal in Dinxperlo of Suderwick hebben

gestaan. De familienaam is afkomstig van de Veerbeek of Snijdersbeek, tegenwoordig een slootje, maar ooit wellicht zo breed dat er een veerpontje overheen voer. De boerderij Keupenhuus pal aan de Veerbeek, bij de Keupenbrug aan de Aaltenseweg, heette voorheen ook 'de Veerbeek'. Mogelijk is de familie (te)

Veerbee(c)k verarmd en na verkoop van haar bezittingen in Suderwick terecht gekomen, veronderstelt Zwiers. Doordat het Duitse Suderwick kerkelijk onder Dinxperlo viel, werd er druk over de grens heen getrouwd en verhuisd. Een later stamhuis is het Trienenhuus in de buurtschap Beggelder, waar moeder Zwiers vandaan kwam.

Verbeek

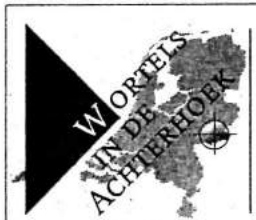
In Dinxperlo komen ook de familienamen Verbeck en Veerbeek nog voor, ontstaan door eerdere verschrijvingen in Suderwick: van één gezin heetten twee kinderen Veerbeek en een Verbeck! Veerbeek is nauw verweven met andere echt-Dinxperlose namen zoals Te Grotenhuis, Lankhof, Ruesink en Kemink.

Zwiers werkt met het computersysteem ProGen, soms met Gens Data. Zijn Veerbeek-onderzoek is nog lang niet afgerond. Zo wil Zwiers nagaan of in het archief van de Wasserburg Anholt mogelijk nog gegevens over het voorgeslacht zitten. Ook is Jan nog op zoek naar de Amerikaanse nazaten van de emigrant Arend Jan Veerbeek, die in 1841 naar Amerika ging en als Verbeck in de emigrantenlijst vermeld staat. De naam Verbeck komt in Michigan wel voor in lijsten van staatspensioenen.

Gegrepen door het speurwerk is de Arnhemmer inmiddels veel verder gegaan dan zijn eigen onderzoek. Zo heeft hij een index gemaakt op de familienamen in kerkboeken van Werth/Wertherbruch. Totaal zo'n 15.000 namen met bijbehorende gegevens zette hij op schijf. Een monnikenwerk, maar razend dankbaar omdat de Duitse kerkarchieven doorgaans maar moeilijk toegankelijk zijn. Zo'n index kan genealogen dagen zoekwerk besparen.

rubriek over boerderij- en familienamen door Henk Harmsen
suggesties en aanvullingen 0543-472603

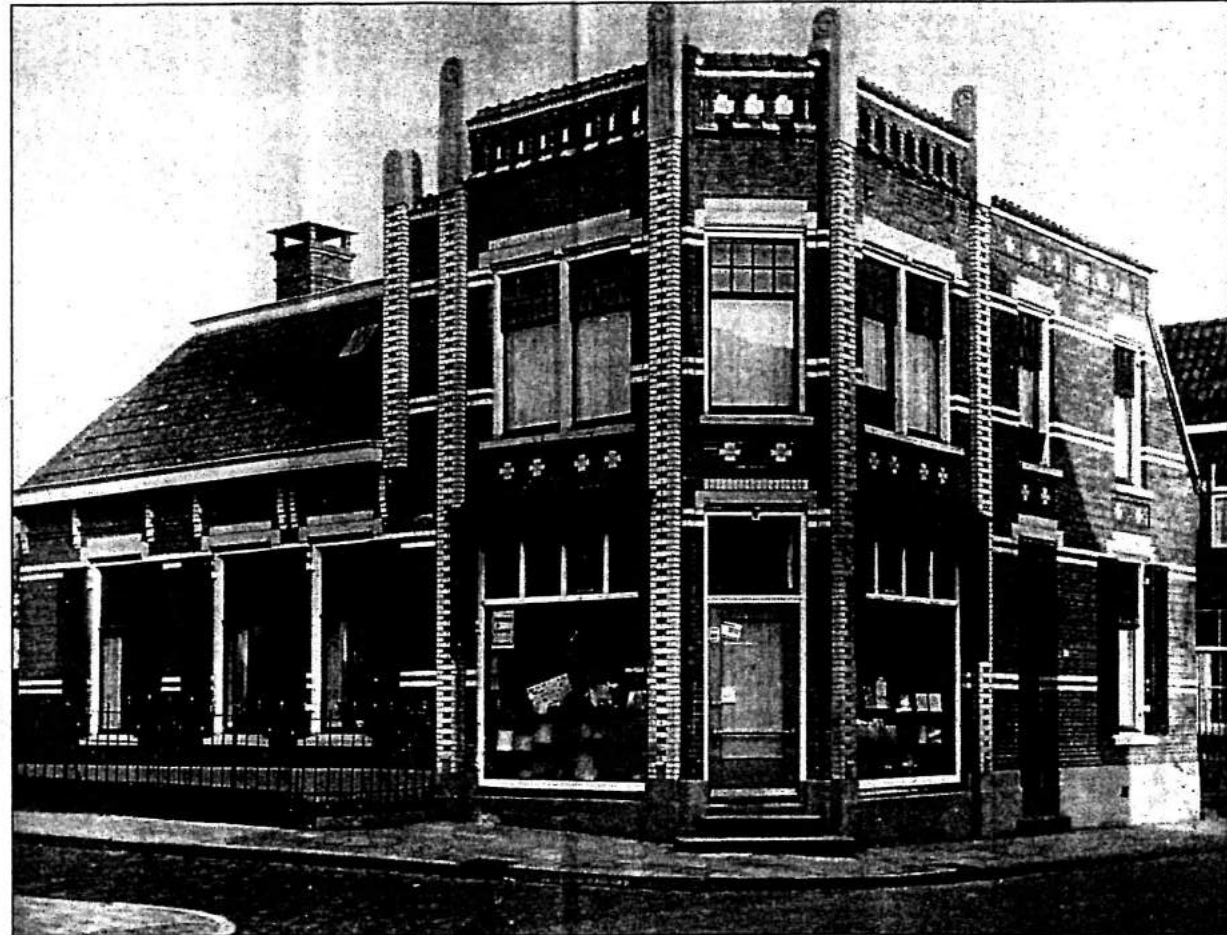
Messink en Prinsen boekenpioniers van Aalten

Rubriek over boerderijen en familienamen door Henk Harmsen
suggesties en aanvullingen 0543 472603

Gerrit Theodorus Kolenbrander begon rond 1890 op de hoek van de Lankhofstraat en de Bredevoortsestraat een boekbinderij met fotoatelier. Maar kort nadat hij voor zichzelf was begonnen, overleed hij. Broer Derk Jan nam de zaak over. Omdat hij zelf geen boekbinder was, nam hij in 1896 Johan Messink uit de Dinxperlose Heurne in dienst. Deze kreeg binnen een jaar gezelschap van de man met wiens naam hij een eeuw later nog in één adem genoemd wordt, namelijk Derk Willem Prinsen. De naam van de Aaltense boekhandel, die nu een eeuw bestaat, is immers nog altijd 'Messink & Prinsen'. Publicist Hans de Beukelaer heeft er een boekje over samengesteld.

Het is verrassend dat de boekbinderij in de gemeente Aalten al een lange traditie had, voordat er in Boekenstad Bredevoort aan begonnen werd. Derk Willem Prinsen werd op jonge leeftijd wees en kwam terecht bij de paters in Neerbosch bij Nijmegen. Van hen leerde hij het vak boekbinden; paters zijn toch de oudste boekmakers. Op 18 mei 1897 keerde Derk Willem terug naar Aalten en kwam hij in dienst bij Kolenbrander en Messink. Dat is de feitelijke aanleiding voor het eeuwfeest.

♦ De nieuwe winkel van Messink & Prinsen aan de Bredevoortsestraatweg in Aalten na 1911. (Foto familie Brinkmann)

Derk Jan Kolenbrander stierf op 31 oktober 1905. Na zijn overlijden gingen de compagnons samen verder als de firma Messink & Prinsen, boekhandel, kantoorboekhandel, boekbinderij, inlijst- en fotoatelier. De samenwerking verliep zo goed, dat de firma op zoek ging naar een eigen pand. Op 15 februari 1911 vond de aanbesteding plaats van een woon- en winkelhuis aan de 'Bredevoortsestraat 39', naast het pand van kruidenier Papiermole.

Weduwe

Johan Messink was vrijgezel, Derk Prinsen trouwde op latere leeftijd

met Berendina Antoinetta Smits. Messink overleed op 6 november 1931 en daardoor werd Derk Prinsen automatisch enige eigenaar. Al ongeveer een jaar later, op 16 september 1932, overleed ook Derk Prinsen. Aangezien hij geen kinderen had, was er geen opvolger. De weduwe kon het bedrijf ook niet alleen runnen en ging op zoek naar een helpende hand. Deze diende zich al spoedig aan in de persoon van Arnold Brinkmann. Arnold werkte sinds 1928 bij een drukkerij in Krefeld en kreeg daar zijn opleiding als boekbinder. De drukker wilde dat Arnold, die nog steeds de Nederlandse nationali-

teit bezat, zich liet naturaliseren. Arnold voelde daar echter niets voor. In het voorjaar van 1932 vertrok hij naar Gendringen, waar zijn moeder woonde. Schoenmaker Willem Kranen uit Dinxperlo, die familie was van Prinsen, raadde Arnold aan in Aalten te solliciteren. Zijn tante kon nu vast wel een ervaren boekbinder gebruiken. Zo kwam Arnold Brinkmann al na een half jaar terecht bij de firma Messink & Prinsen in Aalten. En daar leerde hij ook zijn latere vrouw Auguste Herrmann kennen. In 1943 werd mevrouw Prinsen erg ziek. Ze vroeg Auguste om met

haar familie bij haar in te trekken, want het huis was groot genoeg. Op 1 januari 1944 werd voor notaris W.C. Krijgers Jantzen de zaak veranderd in een vennootschap onder firma, genaamd Firma Messink & Prinsen, boekhandel, kantoorboek- en machinehandel, met Arnold Brinkmann als mede-vennoot. Arnold moest de boekbinderij voortzetten onder de naam v/h Messink & Prinsen, zo werd bepaald. Mevrouw Prinsen overleed op 14 maart 1950. De zaak werd verbouwd door aannemer 'Derk Wikker' en op 11 november 1950 heropend. Aanvankelijk was het bedrijf

meer boekbinderij dan boekhandel. Tevens repareerde Arnold Brinkmann vulpen en verzorgde hij inlijstwerk. In de jaren vijftig werd het arbeidsintensieve handboekbinden langzamerhand verdrongen door het goedkopere machinale binden. Brinkmann moest nu een keuze maken tussen boekbinderij en boekhandel. Daarbij viel de keuze begrijpelijk genoeg op de boekhandel. In 1974 nam zoon Harro het bedrijf van zijn ouders over en trouwde hij met Carla Klein Hesselink, die inmiddels haar Vakdiploma voor de boekhandel had gehaald.

24-5-1997

74.5

19

Thuis: van moordenaar tot pastoor

31-5-1997

De familie Thuis heeft de oude graafschap Bergh als bakermat. Een familie-overlevering wil dat de naam ontstaan is uit een samentrekking van 't Huis, omdat de stamvader een onwetige zoon zou zijn van een van de graven van den Bergh en een dienstmeid. Als stamvader wordt in een stamboom uit de jaren '60 ene Evert Thuys (1420-1506) genoemd, die als wees (?) was geplaatst bij een Emmerikse familie. Was hij misschien die onwetige zoon?

De naam Thuis (in het dialect met de originele uu-klank uitgesproken) wordt op allerlei manieren gespeld: als Thus, Thuys, Thuijs, Thuss, Thüs, Thüss en Thusch, Tusch, Tüss, Tüssen, Tüs en Tuss. In Noord- en Zuid-Holland wonen takken Thuis, afkomstig uit Didam en Etten. In Rotterdam had de familie een beschuifabriek, die bij het bombardement werd verwoest. Merkwaardig is dat de naam Thuijs in de volkstelling van 1947 per abuis zonder puntjes werd geschreven. In Bergh kwam ze 16 keer voor, in Doetinchem 2 keer, in Wehl een keer, maar dan wel met de puntjes op de i.

De huidige families Thuijs en Thus stammen af van Jan Thus en Grada Senhorst. In 1824 trouwde dit echtpaar en kocht de boerderij De Melder in Wijnbergen van Hendrik Ticheloven. Deze hoeve is in 1908 afgebroken. Een kleinzoon, Jan Thus (1864-1955), heeft in 1933 uit zijn geheugen een schilderij van de boerderij gemaakt. Deze was tevens herberg, een van de vier tussen Kilder en Doetinchem. Toen de Melder later verdeeld werd onder de kinderen van Thus-Senhorst, werd honderd meter verder een boerderij met herberg neergezet, het Haasje genaamd. De tapvergunning hiervan ging later over naar een horecabedrijf bij de nieuwe kerk in Kilder.

Boswachter

Genealoog Tonny Thuijs uit Zeddam doet onderzoek naar zijn familienaam. Hij vond dat er in de zeventiende eeuw al Thuis in Wijnbergen woonde. Herman Thuis op de Kappe was in 1656 tolgaarder voor Huis Bergh. De latere familie 'Thus van de Kemnade' was afkomstig uit Oer en verhuisde naar Hengelo. Gerardus Thus, die rond 1695 trouwde met Hendrina Messing, moest een keer per jaar wagentiensten verrichten voor de graaf van den Bergh. De oudste doop, trouw- en begraaftermelding komt voor in Emmerich: in de katholieke Martinikerk wordt in 1612 een zoon van Willem Thuijs gedoopt. In 1626 wordt

in dezelfde kerk een kind gedoopt van Marten Tuis en Guij van de Wall. Vermeld staat dat dit paar uit Gendringen komt. Al vanaf 1453 komt de naam Thuis veelvuldig voor in de Berghse archieven. Zo incasseert Oswald Thuis in 1574 als holtrichter en markeschrijver de pacht van hout in de bossen van Lengel, Stokkum en Zeddam voor de graaf van den Bergh.

Opmerkelijk is dat de familie Thuis nog tot in deze eeuw in dienst was van Huis Bergh, zoals de markante dorpsfiguur Hent Thuis (Op den Impel) uit de Vinkwijk, wiens voorgelacht uit Etten kwam. In 1673 mishandelt Derck Thuys een 'landverrader'. Zijn advocaat zegt dat Derck 'van eerliken ende degelicken familien' is.

Dat kon niet worden gezegd van B. Thuis uit Silvolde, die volgens verklaring van de burgemeester van Wisch 'als een zeer Slecht mensch bekend Staat'. Hij werd in 1842 verdacht van brandstichting en in 1843 van verduistering van zilveren schoengespelen. Toen hij naar de gevangenis moest, nam hij de benen naar familie in Duitsland.

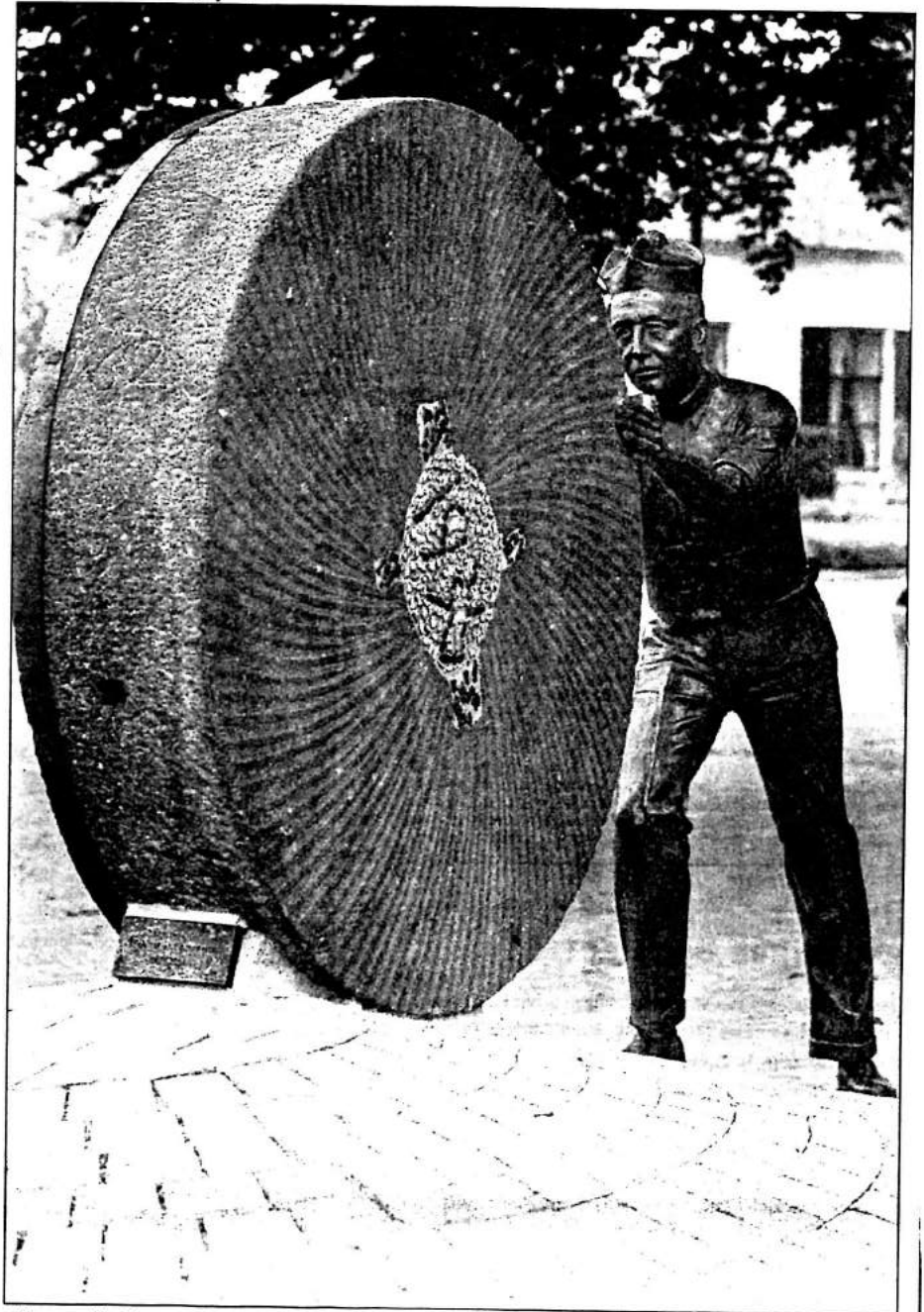
Rellen

Naamgenoten waren betrokken bij diverserellen. Zo waren Raab, Derrick en Gerrit Thuis betrokken bij het heksenproces in Braamt in 1647 als leden van het Joristgilde.

Van jongere datum is het proces tegen de gifmoordenaar Thuis. Dit was Johannes Hendricus Thuis, herbergier in Zevenaar, geboren 1829 in Didam. Hij vergiftigde met rattengif zijn vrouw Bartje, om met de vriendin van zijn oudste dochter te kunnen gaan trouwen. Leentje van Ditshuizen. Het onderzoek kwam op gang toen Thuis bij een ruzie met een werkmans door deze in het openbaar voor moordenaar werd uitgemaakt.

De gifmoordenaar had twee achterneven die pastoor waren: Theodorus Joannes Josephus Thuis, geboren in 1863 in Oud-Dijk en Henricus Petrus Albertus Thuis, geboren in 's-Heerenberg in 1848, oprichter van de parochie Heteren.

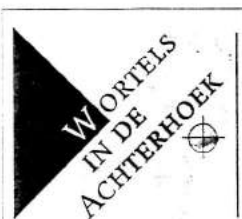
Genoemde Theodorus J.J. Thuis was pastoor in Keijenburg, waar een straatnaam en een standbeeld aan hem herinneren. Hij werd 98 jaar. Hij bouwde Keijenburg uit tot dorp als stimulator van het plaatselijke verenigingsleven, het bejaardencentrum, woningbouw, boerenleenbank, A.B.T., boeren- en boerinnenbond, etc. Van hem is bekend dat hij mensen die een eigen zaak wilden beginnen een renteloos voorschot gaf plus goede raad. Toen eens een beginnend winkelier tegen hem klaagde dat de investering zo hoog was, zei de pastoor: 'Zet dan voorlopig lege dozen in de schappen, dan lijkt het tenminste wat'...

♦ Het standbeeld van pastoor Thuis in Keijenburg. De pastoor die een molensteen tegen de berg op rolt. (Foto Ron Nagtzaam)

SD 7-6-1997

Langeler: al vijf eeuwen horecabloed

rubriek over boerderij- en familiena-
men door Henk Harmsen
suggesties en aanvullingen 0543
472603

Het oudste bedrijf in één familiehand van Oost-Gel-
derland is ongetwijfeld ho-
tel Langeler in Hengelo.
Tot dusver werd steeds
1600 als jaar van de stich-
ting van de herberg aange-
houden. Maar volgens ge-
nealoog Jack ter Haar uit
Nijbroek bij Apeldoorn
kan rustig worden uitge-
gaan van een vijf eeuwen
oude familietraditie.

Met Jan Langeler, geboren rond
1590, begon tot dusver de lange rij
van herbergiers. Maar ook hon-
derd jaar eerder was de familie al
actief in Hengelo, zo ontdekte de
69-jarige Ter Haar, wiens groot-
moeder Heintje een Langeler was.
Na de opvolgers respectievelijk
Arent, Jan, Abram, Herman, Gar-
rit en Jacob komen we op meerde-
re takken. Hotelhouder Carel
trouwde in 1844 met H.J. Brethou-
wer uit Aalten, zijn broer Hendrik
met haar zus Alida Brethouwer en
broer Gerrit Langeler stond aan
het begin van een molenaarstak:
zijn zoon Jan was de grootvader
van minister H. Zeevalking (geb.
1924). Jan had een winkel, die nog
bestaat als manufacturezaak in
Hengelo. In het hotel waren res-
pectievelijk Jan, Jan Hendrik, Jan
Hendrik en Hendrik Willem ac-
tief.

Olde Meister

Op een groot inklapbaar 'drieliuk'
op zijn werkkamer heeft Ter Haar
zijn familie fraai uitgewerkt. Via
zijn grootmoeder, maar ook via
een oud-oom en oud-tante komt
hij bij Langeler terecht. Zijn over-
grootvader was de 'olde meister',
Gerhard Christiaan ter Haar,
schoolhoofd in Hengelo, naar wie

♦ Hotel Langeler in Hengelo. (Foto Ron Nagtzaam)

de boerderij van Theunissen 't
Meestershuus in Varsel ge-
noemd is (Wortels van 11 jan.
1997). De man kwam uit een echte
onderwijzersfamilie.
De olde meister, die vanaf het
meistersbenksken bij de kerk
openbare berichten aflas, had
twaalf kinderen. Een dochter
(1859-1949) had tyfus, die haar
hersenen aantastte. Hoewel onge-
huwd kreeg ze een kind, dat haar
werd ontnomen en dat in Rotter-
dam opgroeide. Zelf kwam ze in
een instelling in Brummen te-
recht. Jack ter Haar: „Bijna stof
voor een tragische roman: de
geestelijk gehandicapte vrouw
zat later altijd voor het raam om
te kijken of haar man al kwam.”
Ter Haar probeert nu te traceren

waar het kind gebleven is en of er
nog nazaten zijn.
Bij de geboorte van een zevende
zoon kreeg een gezin een toelage
van koning Willem III, natuurlijk
omdat die het leger wilde uitbou-
wen. Die zevende zoon (en het
twaalfde kind) was Willem ter
Haar (1873-1931), die naar de gul-
le koning voluit Willem Alexander
Paul Frederik Lodewijk werd ge-
noemd. Hij werd later journalist
in Batavia.
De opa van Jack ter Haar, Gerrit,
gehuwd met Heintje Langeler,
ging als onderwijzer naar Zuid-
Afrika en gaf er les op boerderijen,
waar kinderen uit een bepaald ge-
bied bijeenkwamen. Te paard
ging hij de boerderijen langs. Elke
acht weken gaf hij een meerdaag-

se lesronde, waarvoor hij dan
bleef logeren. Toen de Boerenoor-
log uitbrak moest hij vluchten.
Heintje Langeler, de herbergiers-
dochter uit Hengelo, nam de
vlucht met haar kind Carel, de la-
tere vader van Jack. Ze kreeg de
raad mee om in het water te sprin-
gen als ze in handen van inboor-
lingen dreigde te vallen. Je kunt
nog beter worden verslonden
door de krokodillen, zo was de re-
dening. Maar ze bereikte veilig
het zuiden en de boot naar Neder-
land, dezelfde waarmee Paul Krug-
er naar Nederland voer om Wil-
helmina (vergeefs) troepen te vra-
gen.
Carel ter Haar, de vader van Jack,
was geoloog en ging de geschiede-
nis in als de ontdekker van de Java-

mens bij Solo op Java rond 1930.
Jack herinnert zich dat zijn vader
er vanuit godsdienstige kringen
lelijk op werd aangekeken, omdat
de evolutiegedachte strijdig werd
geacht met het scheppingsver-
haal. Hij vond bij de beroemde
schedel stenen werktuigjes en de
tand van een soort everzwijn, dat
naar hem de latijnse naam Sus-
ter-Hari kreeg. Jack werd geboren
in Bandoeng en kwam in het ho-
telvak terecht. Niet zo verwonder-
lijk gezien de afkomst van zijn
oma uit een echte hotelfamilie.
Hij was onder andere directeur
van het Badhotel in Domburg.
In de familie van de genealoog zat
ook de bekende dichter, schrijver
en hoogleraar theologie Bernard
ter Haar, die de aprilbeweging

van 1850 aanzwengelde. Hij zorg-
de met zijn petitie tegen het her-
stel van de bisschoppelijke hiërar-
chie voor de val van de regering
Thorbecke. De verbinding met de
voorouders van de genealoog gaat
zeven generaties terug.

Moeder is stamt zes generaties te-
rug af van het bekende adelge-
slacht Van Benthinck.
Jack ter Haar wijst erop dat iedere
Nederlander, als je twaalf genera-
ties terugrekent, niet minder dan
4096 voorouders heeft. Gezien
het feit dat Nederland in 1590 nog
geen half miljoen inwoners had,
moet het aantal familiebanden
binnen Nederland enorm groot
zijn. „Dat realiseren zich maar
weinig genealogen.”

Rave: een oude Westfaalse patriciërfamilie

9. D 14/6-497

rubriek over boerderij- en familienamen door Henk Harmsen
suggeties en aanvullingen 0543-472603

De naam Rave, die in de oostelijke Achterhoek veel voorkomt, gaat terug op Theodorus Remigius Bernardus, geboren in 1789, die zich in Bredevoort vestigde als wever, trouwde met Johanna Luiten en koster werd van de katholieke kerk, en zijn broer Friedrich Ludwig, geb. 1793, die zich als wever in Groenlo vestigde en met Johanna Antinkhuwde. De broers kwamen uit Ramsdorf, waar hun vader kousenmaker was. Mogelijk wilden ze de Duitse krijgsdienst ontlopen, zo meent de familiegenealoog Jan Rave (72) uit Aalten.

De naam Rave heeft in Westfalen een machtige historie, in de tweede wereldoorlog uit bijna duizend bronnen en met hulp van

talrijke voorname kopstukken uit de familie op schrift gesteld door de Duitse rijksconservator Dr. Wilhelm Rave (overleden 1958). Doordat het een familie van ambt dragers was, is er veel vastgelegd en bewaard. De Rave's waren goudgravers, schepenen, richters, patriciërs. Rave of Rabe was oorspronkelijk een voor- naam, die begin dertiende eeuw als geslachtsnaam opduikt, het eerst in de verlatijnste vorm corvus. In 1220 en 1222 wordt schepen Tidericus Corvus in Munster vermeld, in 1221 Bernardus Corvus in Bentheim. Ook in handelskringen in de Duitse steden duikt de naam Rave(n), ook gespeld Rauhen, in de veertiende eeuw op. De eerst aantoonbare stamvader is richter Friedrich Rave in Steinfurt (1385-1445), die getrouwd was met Elsen van Depenbrook. Diepenbrock is een kasteeltje bij Bocholt. Deze Friedrich zou volgens Duitse adelboeken de adeltitel hebben gedragen, maar de Duitse genealoog Wilhelm Rave stelt dat hem deze titel ontnomen is.

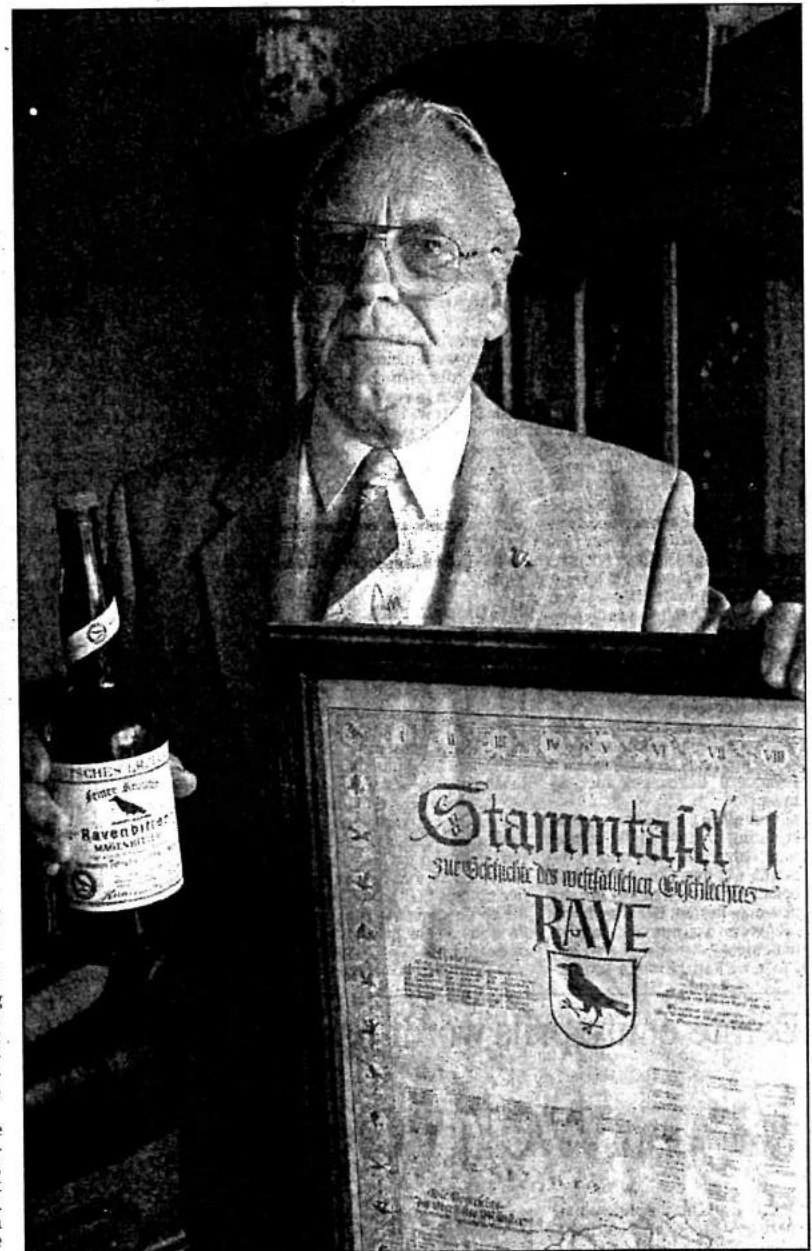
Ortwin

Ook bleek Friedrich geen rechtstreekse afstammeling van de adellijke Canstein-Rave's, de machtige burchtheren van Brilon, zoals vroeger altijd was gesteld. „Maar van patriciërs afstammen is mij al genoeg”, lacht Jan Rave, die in zijn voortuintje een mozaiek van de raaf uit het familie wapen heeft. De raaf is een vogel met tegengestelde eigenschappen, variërend van heilig tot vervloekt. Treffend is wel, dat de Rave's net als hun heraldische raaf altijd 'vrije vogels' waren.

De geboorteakte van de Bredevoortse stamvader Theodorus Rave is ondertekend door de burgemeester van Ramsdorf, die zelf ook Rave heette en op het kasteeltje in Ramsdorf woonde. Al lang vóór stamvader Theodorus hebben er trouwens al naamdraggers in Bredevoort gewoond, als soldaten van het garnizoen; in de kerkboeken van Bredevoort treffen we vanaf 1645 al Raff of Raw aan en in 1671 trouwde in Bredevoort Oortwin kwam al eeuwenlang bij de Westfaalse familie voor. Ooit bewoonden Rave's ook de havezate Ravenhorst in Winterswijk en Johan Kamphus en zijn vrouw Maria Rave bezaten twee boerderijen in Meddo. Zijn vader Cord Kamphus was rechter in Coesfeld.

In de Rave-stamboom komt ook de naam voor van Friedrich Rave, die van 1833 tot 1864 pastoor in Zwillbrock was. Ook het kostersvak was de Rave's niet onbekend. In Ottmarsbocholt bij Munster woonde een hele kostersfamilie. Artsen en apothekers bracht de familie eveneens voort. Jan Rave toont een fles 'Ravenbitter', nog altijd te koop in Vreden, waarvan het recept volgens het etiket met de afbeelding van het zwarte raafje is samengesteld door de apotheker Adolf Heinrich Ortwin Rave (1844-1937).

Kennelijk zijn de Rave's via de handel in de textielbranche terecht gekomen. Ook Jan zelf, wiens vader uit Bredevoort kwam, heeft in de textielgewerks Jarenlang heeft hij gewerkt aan zijn familiegeschiedenis. De hele historie is in dikke mappen uitvoerig gedocumenteerd.

♦ Jan Rave met de Duitse familiestamboom en een fles 'Ravenbitter'. (Foto Ron Nagtzaam)

Balink: boeren, boden en herbergiers

9.D. 21-06-1997

Rubriek over boerderij- en familienamen door Henk Harmsen
suggeries en aanvullingen. 0543 472603

De naam Balink wordt in 1506 het eerst genoemd in het Hofboek van Miste en Ahave en luidt dan Bodelijnck. De naam zou afgeleid zijn van bode en nog tot in de vorige eeuw was er in de familie zo'n bode, die wekelijks een wagen vol goederen en een tas vol geld van Winterswijk naar Amsterdam en omgekeerd bracht. De bodetas en het kwitantieboekje zijn nog te zien in museum Freriks. De naam veranderde via Bolijnck, Beulink en Baelinck in Balink.

Balink heeft in Winterswijk een bekende klank. De familie bezat in Winterswijk drie hotels: de bekende caféboerderij Boer Balink in Dorpbuurt, hotel De Kroon (hoek Markt-Meddoestraat) en hotel De Klomp (Markt) en had veel grondbezit. Hieraan herinnert ook de naam van het kerkelijk centrum Balinkes. De Balinkes was een groot stuk grond, begin jaren '30 aangekocht door de gemeente, waarop onder andere gemeentehuis en postkantoor werden gebouwd. De Kroon was tot 1889 bezit van de familie Balink. De Klomp en de Kroon werden allebei in 1969 gesloopt. De genoemde bodedienst werd om beurten verricht door Balink van de Klomp en Balink van de Kroon. Uit voorzorg tegen overvallen ging een grote hond mee.

♦ Boer Balink aan de Gasthuisstraat in Winterswijk rond 1900, kort nadat het hotel dit aanzicht had gekregen. Links het oorspronkelijke boerderijgedeelte. (Foto B.J. Rengerink)

Toen de bootdienst Amsterdam-Harderwijk er kwam reden de Balinks tot aan Harderwijk.

De stamboom begint bij Albert Balink, zoon van Berend Balink, in 1683 gehuwd met Elske Wiegerink. Op de 'bakermat' Boer Balink bleef de familienaam gehandhaafd, doordat hun dochter Anna Mechteld Balink, in 1715 gehuwd met Theunis Sevink, de kinderen als Balink lieten dopen. Hier zien we de drie hoteltakken ontstaan.

Zoon Tobias Balink, geboren 1717, trouwde in 1742 met Janna Tankink. Hun zoon Aalbert, gehuwd met Janna ten Have, kwam op de Kroon. Een andere zoon, Derk, gehuwd met Joh. Jacoba Garverdink, werd herbergier op de Klomp.

Van Aalbert (de Kroon) stamt Ben Balink af, de in 1978 overleden echtgenoot van Annie Balink-Huethorst uit Doetinchem. Zij stelde de gegevens voor dit artikel

beschikbaar, ook afkomstig van G. Schut en L. Brockötter uit Winterswijk. Ben zijn moeder had een juwelierszaak aan de Misterstraat, zijn vader had in hetzelfde pand een pijpenhandelen kapperszaak. Nu is dit het kantoor van Tubantia en Gelders Dagblad. Als wees werd Ben op dertienjarige leeftijd liefdevol opgenomen door zijn oom en tante Bolwerk-Brunsing in de Dinxperlose Heurne, in het oudershuis van zijn moeder.

De Balinks bleven bij de reformatie in 1597 als een van de weinige families in Winterswijk katholiek. Op zolder van Boer Balink was een schuilkerk waar in het geheim missen werden gelezen. Rond 1719 deden boze gereformeerden onder leiding van hun predikant een inval om een eind te maken aan de 'paapse stoutigheden'. De monnik van Zwilbroek, die de mis las, werd in het stro op zolder gevonden en meegenomen, maar

na overlevering aan de drost in Bredevoort meteen weer losgelaten. Bij de afbraak bleek er nog een verborgen deurtje naar een ruimte onder het schuine dak te leiden. Of dit nog een restant van de schuilkerk was? Aardig te weten is dat er nog in de jaren '70 van deze eeuw eucharistievieringen voor bejaarden bij Boer Balink waren.

De herberg Boer Balink, oorspronkelijk niet meer dan een boerderij met overnachtingsmogelijkheid, was rond 1814 de plaats van aflossing van de Winterswijkse nachtwacht. Begin jaren '20 waren kelniers met witte jassen er een grote nieuwigheid. Op hoogtijdagen liepen bij Boer Balink wel zestien man, personeel rond. Er was een grote tuin bij met een vijver en muzikent. In de oorlog werd het complex door de Duitsers gevorderd. Veel Winterswijkers hebben andere herinneringen aan het café, omdat er van 1951 tot 1981 ook de rij-examens werden gehouden.

Boer Balink was ook het onderkomen van de sociëteit De Vrijheid (opgericht in 1865). De leden kwamen er kaarten, biljarten en later ook kegelen.

In 1901 werd hotel Boer Balink overgenomen door Rensing. In 1920 door Konings. In 1981 werd het pand aan de tegenwoordige Gasthuisstraat herbouwd tot dokterspraktijk met apotheek, nog steeds onder de naam huisartsenpraktijk Boer Balink. Soms wekt dit verwarring en wordt dokter De Boer 'De Boer Balink' genoemd...

Er wonen Balink-takken in Heerenveen, Alkmaar, Castricum en Rotterdam. In Amerika woonde de in 1976 overleden journalist tenniss- en honkbalpromotor Albert Balink, een volle neef van Ben Balink, die vanuit Den Bosch emigreerde. In de oorlog was hij actief in het verzet. Terug in Amerika deed hij veel voor Nederland en hield hij een actie voor de slachtoffers van de watersnoodramp van 1953, die liefst zeseneenhalf miljoen gulden opbracht, in ontvangst genomen door Prins Bernhard.

Ten Dam: leer, manufacturen, hoorn en kammen

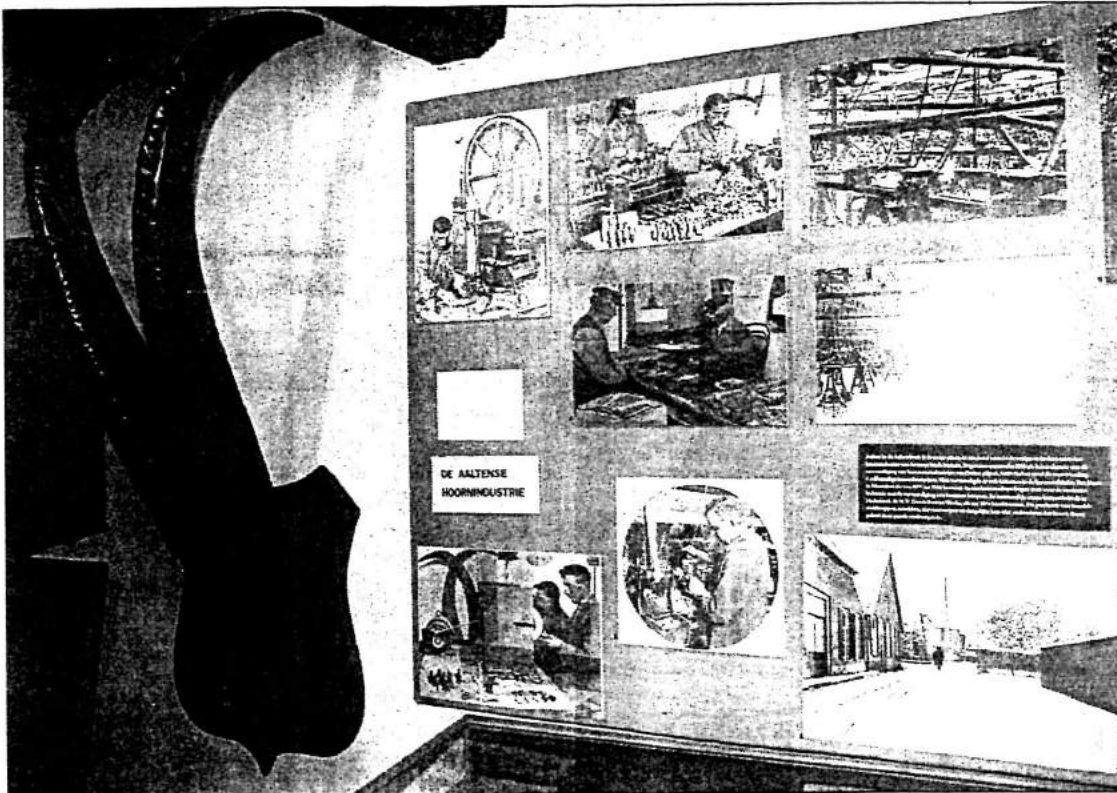
26 6 92 60

Rubriek over boerderijen en familienamen door Henk Harmen suggesties en aanvullingen 0543 472603

Hoewel de Aaltense kammenindustrie allang verdwenen is, heeft de naam Ten Dam een bekende klank gehouden. Minder bekend is, dat de Ten Dams in Aalten zijn begonnen als leerlooiers. Ze waren hier vanouds zeer gezeten burgers, die in dorp en buurtschappen uitgebreide rechten, tegoeden en bezittingen hadden. Vanwaar ze rond 1665 naar Aalten kwamen blijft in de familiegeschiedenis nog een raadsel.

Oudst bekende stamvader is Jan ten Dam Willemszoon, geboren rond 1635. De uitvoerige familie-kroniek door Henk ten Dam uit Zwolle (kleinzoon van kammenfabrikant Abraham ten Dam) begint met Jan ten Dam, in 1742 getrouwd met Anna Catharina Evers, die het oude Evershuis aan de Kerkstraat in Aalten kocht. De volgende eigenaar is hun zoon, de leerlooier Harmen Jan sr., geboren 1744, die zijn leerlooierij had aan de zuidzijde van de Slinge-

♦ Amerikaanse buffelhorens als grondstof en een paneel over de Aaltens hoornindustrie bij het Museum Frerikshuis in Aalten. Rechts onder de fabriek van Ten Dam en Manschot. (Foto Ron Nagtzaam)

beek, tussen Dijkstraat en Koembrug. Deze kreeg in 1811 op zijn oude dag ruzie met een buurvrouw, die hem door een verbouwing het uitzicht ontnam. Er volgde een rechtzaak. Zijn zoon Derk Willem (1771-1813) had ook een leerlooierij aan de Slingebeek, in de buurt van de

Stationsstraat tegenover de oude 'botterfabriek'.

Trommeltje

Henk ten Dam begon interesse te krijgen voor de familiegeschiedenis, toen hij in de zomer van 1937 tijdens een zomervakantie in Aalten een geheimzinnig oud blik-

ken trommeltje zag met vergeelde paperassen, eigendom van zijn oom Herman. De inhoud van deze papieren zou vele jaren later de basis worden voor zijn familie-kroniek 'Mijn Ten Damse komaf'. Genoemde Derk Willems' zoon Harmen Jan jr. erfde het huis aan de Kerkstraat, werd vroegwees en

ging als pleegkind in de leer bij goud- en zilversmid G.A. Manschot in Aalten. Hij nam de leerlooierij dus niet over. Tijdens de oorlogen was er veel vraag naar leer voor het leger geweest, maar rond 1817 had het leerlooien zijn beste tijd gehad. In 1827 trok Harmen Jan naar Kampen als leerling

goud- en zilversmid. Daar leerde hij Petronella Johanna Gerber kennen, afstammeling van gevluchte Zwitserse doopsgezinden. In 1833 trouwden ze. Van Harmen Jan zijn nog een gouden hanger en een zilveren naaldenhouder met zijn meesterteken bewaard.

Hun zoon Abraham (geb. 1834) zette na de vroege dood van zijn ouders de zaak aan de Kerkstraat voort, maar niet voor lang. Waarschijnlijk nam midden vorige eeuw de koopkracht in Aalten snel af, zodat de klad kwam in het vak van edelsmid. Hij gaat in 1856 in Deventer in de leer als manufacturier.

Pruiken

Abraham en zijn zus Annigje leden aan het besmettelijke favus (hoofdzeer), dat tot haaruitval leidde. Annigje droeg later pruiken. Toen ze overleden was wist de familie niet wat ze daarmee moest doen. Ten einde raad werden de pruiken in een doos gestopt en liet men ze door de Slingebeek wegdrijven. Van 1860 tot 1876 had Abraham met zijn zuster Annigje en vrouw Elisabeth Manschot een manufacturenzaak in het huis aan de Kerkstraat; later kwam deze zaak door huwelijk van Annigje aan Leerinks.

Abraham had inmiddels in 1871 met zijn zwager Barend Johannes Manschot de hoornverwerkende industrie van Vaags in Aalten overgenomen, waar allerlei hoornen voorwerpen werden gemaakt, later vooral kammen. Vanwege de buitenlandse concurrentie werd het bedrijf in 1932 gesloten en werden de gebouwen op de hoek Damstraat/Oosterkerkstraat verkocht aan van N.V. Karwijks Papier- en Kartonverwerkende Industrieën.